

РІК XLIX, Ч. 11

ЛИСТОПАД — 1992 — NOVEMBER

No. 11 VOL. XLIX

НАШЕ ЖИТТЯ

OUR LIFE

ВИДАЄ СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ — PUBLISHED BY UNWLA, INC.

НАШЕ ЖИТТЯ

OUR LIFE

PIK XLIX, Ч. 11 Листопад — 1992 — NOVEMBER No. 11 VOL. XLIX

ЗМІСТ

Марія Савчак. Всесвітній Форум Українців і моя участь в ньому.....	1
Лариса Крушельницька. До історії нищення бібліотеки ім. В. Стефаніка у Львові.....	5
Святослав Гординський. На горі князя Льва.....	7
Ніна Ліндфорс-Михалевич. Уклін тобі, земле рідна!.....	9
Надія Суровцова. Їх Експеленція.....	11
Вісті з Централі.	13
Марта Богачевська-Хомяк. Мілена Рудницька і жіночий рух.....	14
Уляна Любович. Відійшов від нас Едвард Козак — Еко.....	16
Our Life	
Address by the President of the UNWL, Milena Rudnycky, on the Opening of the Ukrainian Women's Congress in Stanislaviv, June 23, 1934.....	19
The Ukrainian Museum: A Cultural Experience.....	23
Cooky's Corner.....	25
Христя Навроцька. Наше харчування.....	26
Хроніка Округ. Округа Огайо.....	27
Дописи Відділів Союзу Українок Америки.	28
Дописи Союзу Українок України	29
Пожертви	32
Нашим Дітям	34

Ілюстрації Дарії Наумко
Illustration by Daria Naumko

На обкладинці: Едвард Козак. "У лузі червона калина"
Our cover by Edward Kozak.

Редактор — **Ірена Чабан**
Редактор англomовної частини — **Марта Бачинська**
Мовна редакція — **Роман Юревич**
Адміністратор — **Наталія Дума**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Любов Волинець
Христя Навроцька — з уряду (пресова референтка Головної Управи)
Іванна Ратич
Іванна Рожанковська
Ольга Руденська
Марія Савчак — з уряду (Голова Союзу Українок Америки)
Тамара Стадниченко-Корнелісон

Second Class Postage Paid at New York, NY and at additional mailing offices. Copyright 1992 Ukrainian National Women's League of America, Reserved — Published in U.S.A.

ГОЛОВНА УПРАВА СУА

ПОЧЕСНІ ГОЛОВИ

Лідія Бурачинська
Іванна Рожанковська
ЕКЗЕКУТИВА

Марія Савчак — голова
Іванна Ратич — 1-ша заступниця голови
Ольга Гнатейко — 2-га заступниця голови для

Лідія Гладка — 3-тя заступниця голови для справ організаційних
Марта Хомяк — 4-та заступниця голови для справ зв'язків

Ірина Чайківська — протоколярна секретарка
Марія Томоруг — кореспонденційна секретарка
Розалія Полчій — англomовна секретарка
Рома Шуган — скарбничка
Марта Данилюк — фінансова секретарка
Ірина Куровицька — вільний член
Лідія Білоус — вільний член

РЕФЕРЕНТУРИ

Ірина Руснак — музейно-мистецька
Ольга Тритяк — виховна
Ліда Черник — суспільної опіки
Анна Кравчук — стипендій
Христя Навроцька — пресова

ГОЛОВИ ОКРУЖНИХ УПРАВ

Наталія Гевко — Дітройт
Оксана Фаріон — Філядельфія
Надія Савчук — Нью-Йорк
Марія Крамарчук — Північний Нью-Йорк
Марія Полянська — Нью Джерзі
Іванна Шкарупа — Огайо
Анастасія Хариш — Чикаго
Ірена Гладка — Нова Англія
Наталія Кушнір-Верзол — Південний Нью-Йорк

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Евгенія Новаківська — голова
Лідія Дяченко — член
Таїса Турянська — член
Надя Бігун — заступниця
Лідія Фіцалович — заступниця

ГОЛОВНА УПРАВА СУА
/АДМІНІСТРАЦІЯ/
108 Second Avenue
New York, NY 10003
(212) 533-4646

Години урядування: від 10:00
до 4:00 по поп.

РЕДАКЦІЯ: (212) 674-5508
Fax: (212) 254-2672

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ
203 Second Avenue
New York, NY 10003
(212) 228-0110
Fax (212) 228-1947

ПРЕДСТАВНИЦТВА "НАШОГО ЖИТТЯ"

АНГЛІЯ:

Ukrainian Booksellers
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London W24HG
England

АВСТРАЛІЯ:

Postup Ukrainian Cooperative
Trading Society Limited
928 Mount Alexander Rd.
Essendon, 3040,
Australia

"OUR LIFE" (USPS 414-660) is published monthly — except Aug.
by Ukrainian National Women's League of America, Inc.,
108 Second Avenue, New York, NY 10003.
ISSN 0740-0225

Postmaster: send address changes to
"OUR LIFE", 108 Second Ave., New York, NY 10003

ВСЕСВІТНІЙ ФОРУМ УКРАЇНЦІВ І МОЯ УЧАСТЬ В НЬОМУ

*Зустріч Президента України Леоніда Кравчука з головою СУА Марією Савчак в конференційній залі будинку адміністрації Президента України.
President Leonid Krawchuk and Maria Savchak, President of UNWLA.*

На рекомендацію Президії Секретаріату Світового Конгресу Вільних Українців, я, як голова Союзу Українок Америки, одержала запрошення від товариства "Україна" взяти участь у Всесвітньому Форумі Українців як делегат Західньої діаспори. До Києва, на летовище Бориспіль, я прибула 18 серпня. Там чекали на гостей із Західньої діаспори два представники організаційного комітету Форуму, які привезли нас до середмістя Києва, до будинку Міжнародного центру культури (колишній Жовтневий палац, а ще перед тим — будинок КГБ). Там реєстрували делегатів та гостей і розміщували їх по готелях.

Я мешкала в готелі "Москва", що знаходиться у самому центрі Києва, на горі, над майданом Незалежності на Хрещатику.

Прибувши зараня до столиці України, я мала змогу бути свідком приготувань до святкування першої річниці незалежності України. Майдан Незалежності, Хрещатик та вулиці, що виходять з нього, а також державні будинки, були прегарно прикрашені, що й причинялося до піднесеного, святкового настрою.

Напередодні Форуму я була на військовому летовищі ім. Антонова, щоб взяти участь у пресовій конференції, що її скликав д-р зенон Матківський, голова Фонду Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля, з яким співпрацює Суспільна Опіка СУА.

По полудні 20 серпня на згадане летовище приземлився найбільший вантажний літак світу "Мрія", який привіз для лікарень Львова, Києва і Харкова амбулянси для швидкої допомоги, медичні машини,

ліки та вітаміни, а також дві медичні машини, що їх купив Союз Українок Америки і призначив для Львівської обласної дитячої спеціалізованої лікарні. Під час конференції я відчитала наше пресове повідомлення, яке опісля передала репортерам української преси.

Відкриття Всесвітнього Форуму Українців відбулося, згідно з програмою, у п'ятницю, 21 серпня, о 10 годині ранку в Палаці культури "Україна". Палац сам по собі чудова будівля — білий мармур і стіни зі скла. Сцена залі нарад по-мистецьки оформлена, вестибюль прикрашений картинами та іншими зразками мистецтва, з яких деякі можна було купувати.

У Палаці зібралося декілька тисяч делегатів та гостей з усіх частин земної кулі, де проживають українці, а навколо Палацу — сотні тих, які не мали змоги дістатися до середини. Це все вказувало на велич і повагу зібрання.

Академік Микола Жулинський, який очолював Організаційний комітет, відкрив Форум вступним словом, а Президент України Леонід Кравчук привітав делегатів та гостей із 26 країн світу. Від Світового Конгресу Вільних Українців зібраних вітав його президент Юрій Шимко.

Доповіді та співдоповіді, виголошені протягом трьох днів тривання Форуму, були на високому рівні. Особливо цікавими були виступи І. Дзюби, І. Драча, Д. Павличка, Ю. Шевельова, М. Лебеда, В. Маркуся, О. Руденка-Десняка та багатьох інших. Були теж і такі, які своїм змістом не відповідали зібранню, скликаному з метою консолідації сил усіх українців

*Зустріч голови СУА Марії Савчак з Жіночою громадою.
President of UNWLA, Maria Savchak met with women's groups.*

світу, або, як сказав Президент України Л. Кравчук у своєму привіті, "...щоб Форум започаткував конструктивну діяльність України..." Зокрема демагогічна доповідь молодого чоловіка — негромадянина України — аж ніяк не повинна була мати місце на Форумі.

Перший день нарад закінчено концертом ансамблю "Україна молода", що відбувся в Міжнародному центрі культури і мистецтва. Це був на високому рівні "рок концерт" — гарний і зворушливий фінал, присвячений першій річниці незалежності України.

Після концерту, вже вночі, відбулося надзвичайне засідання Президії Секретаріату СКВУ, в якому я взяла участь. Скликав його президент СКВУ Ю. Шимко для обговорення зустрічі членів Президії СКВУ (10 осіб) з Л. Кравчуком, яку Президент України запланував на 3-тю годину по полудні наступного дня. Вирішено було тоді передати Президентові Л. Кравчукові меморандум від Президії СКВУ.

Субота, 22 серпня, від 9-ої ранку до 1-ої по полудні була вповнена нарадами секцій, підсекцій та "круглих столів", що відбувалися у різних приміщеннях Києва. Участь у таких нарадах треба було зголосити при реєстрації. Я зголосила і взяла участь у нарадах секції "Координація співробітництва громадських організацій української діаспори та України". Засідання проходили у великій залі нарад міської Ради Києва, де зібралася дуже велика кількість делегатів, зацікавлених тими справами. Говорили делегати з різних країн світу, де проживають українці. Згадати б лише тих, які подали жакливу статистику знищення українців у Хорватії, Боснії і Герцеговині, або делегата з Таджикистану, який

говорив про важкі умови життя поселених там наших братів і сестер. Всі вони потребують нашої як моральної, так і матеріальної допомоги.

Однак із жалем мушу ствердити, що організатори цієї секції не призначили окремого місця для жінок та для обговорення справ жіночих організацій, яких не бракує на Україні, а також на наради секції прибули дуже численно представниці українських жіночих організацій західньої і східньої діаспор. У зв'язку з тим народний депутат України Лариса Скорик попросила делегаток, щоб у понеділок, 24 серпня, по полудні зустрілися окремо для обговорення жіночих питань. На той самий день і майже на ту ж годину голова Союзу Українок України Алена Пашко запросила на зустріч-гостину в іншому приміщенні. Для багатьох жінок з діаспори було дуже важко вирішити, до кого йти.

На мою думку і на думку інших жінок, це було недоречно. Чому не можна було об'єднатися для такої зустрічі і показати, що ми, жінки, стоїмо понад усі партійні непорозуміння і робимо це в ім'я побудови на сильних підвалинах української держави.

До цієї справи повернуся згодом.

Запланована на суботу, 22 серпня, на третю годину по полудні, зустріч Президента України з членами Президії Секретаріату СКВУ відбулася у дуже гарній конференційній залі будинку адміністрації президента України. Зустріч була дещо запізнена і дуже численна. Президент СКВУ Ю. Шимко передав Президентові України Л. Кравчукові меморандум СКВУ, до якого Л. Кравчук мав деякі зауваження. Президент України, як і присутні члени його уряду, зареагував на переданий документ, в якому

Під час зустрічі СУ України з проводами жіночих організацій діаспори. Зліва: Атена Пашко — голова Союзу Українок, д-р Марія Квітковська — голова СФУЖО, Оксана Бризгун-Соколик — заступниця голови СФУЖО, Ольга Штайнер — голова Об'єднання жінок Німеччини. Фото Марії Савчак.

UNWL in Ukraine met with the leadership of women's organizations in diaspora. Photo: Maria Savchak

було сказано, що Президент України підписав договір з президентом Росії Борисом Єльцином, яким цілковито підпорядковує Україну Росії. Реакція Л. Кравчука і членів його уряду була гостра. Президент заявив, що такого договору ніколи не бачив і не підписував. Він підкреслив, що цей документ ще раз доказує про зумисне ширення в Україні фальшивих, провокаційних інформацій, щоб ними внести заколот і неспокій. Зустріч закінчилася спільним знімком, а тоді всі присутні від'їхали до Палацу культури "Україна", щоб взяти участь у врочистому засіданні Верховної Ради та Уряду України на честь Дня незалежності України.

Святкову промову, перед якою на залю в супроводі військової оркестри ввійшли представники окремих формацій Збройних Сил України, виголосив Президент України Леонід Кравчук. Микола Плав'юк, президент екзильного уряду УНР, після короткої промови передав повноважності Української Народної Республіки та уряду УНР в екзилі на руки Президента України Л. Кравчука. Повний церемоніал передачі повноважень, прапорів та клейнодів відбувся в понеділок, 24 серпня, у Маріїнському палаці в Києві.

Після цього на правду врочистого засідання відбувся концерт, яким Україна підкреслила свою незаперечну, безмежну радість з приводу незалежності. Це був високої класи концерт, це був неповторний концерт.

В неділю, 23 серпня, у храмі св. Софії відбулася врочиста Служба Божа, яку відправили Митрополит Київський Філарет і Митрополит Переяславський та Січеславський Антоній. Під час Богослуження знято анатему з гетьмана Івана Мазепи та відправлено Молебень.

Ухвалено звернення до світового українства і резолюцію Світового Форуму Українців. Обрано Українську Світову Координаційну Раду. Делегати

одержали виданий з нагоди Форуму і першої річниці незалежності України "Кобзар", який прегарно ілюстрував графік Василь Лопата.

В неділю увечорі на двох поверхах Палацу культури "Україна" було святкове прийняття для делегатів та запрошених гостей.

Наступного дня я взяла участь в урочистому покладенні квітів до пам'ятника Тарасові Шевченкові. Це був понеділок, 24 серпня, — перша річниця незалежності України. У храмі св. Софії Молебень відправив Його Світлість Патріарх Мстислав у присутності Президента України Л. Кравчука і його дружини Антоніни. Відбулося дуже врочисте відкриття Києво-Могилянської Академії при участі великої кількості народу. Цілий Поділ був залитий морем людей.

Як я вже згадала, мене запросив Союз Українок, а також Жіноча Громада на зустрічі, які відбувалися майже в тому самому часі (СУ — о 2-й годині, ЖГ — о 3-й по полудні) у різних, віддалених від себе приміщеннях. Самозрозуміло, що я, як голова СУА, взяла участь у зустрічі-прийнятті, яку влаштував СУ в гарному приміщенні ресторану "Львів". Численно зібраних жінок з усіх кінців світу — серед них голови відділів СУ України, жінки Східної діаспори та жінки із Західної діаспори, зорганізовані у СФУЖО під проводом її голови д-р Марії Квітковської — сердечно привітала голова Союзу Українок України Атена Пашко. Тостом вшановано першу річницю незалежності України. Голови відділів СУ говорили про їхню працю на місцях, а також про пов'язані з цим проблеми. Промовляли і жінки зі Західної діаспори. Мене запросили до слова однією із перших. Я розповіла про працю нашої організації протягом 67 років, побажала успіхів відновленому в Україні Союзові Українок та передала від нашої організації даток на потреби, пов'язані з їхньою працею.

Зустріч проходила при обильному полуденку під знаком притаманної для українців щирої гостинності.

Коло шостої години вечора закінчилася зустріч, і всі ми поїхали автобусом у сторону Хрещатика, щоб взяти участь в загальному відзначенні незалежності України, що відбувалося на майдані Незалежності та на Хрещатику. Там зібралися тисячі людей (які говорили: "та ж ніхто не казав їм виходити — вони самі поприходили").

Хрещатиком пройшла в супроводі військової оркестри українська гвардія, народ вітав їх квітами, гучними оплесками, у багатьох були сльози на очах. Над чудово прикрашеним майданом Незалежності літали військові літаки, а також величезні бальони з прикріпленими до них синьо-жовтими прапорами. Увесь Київ вийшов на вулиці звеличити це історичне свято. Пізно увечорі небо сяяло бенгальськими вогнями.

Увечорі на площі св. Софії відбулося всенародне віче. Біля трибуни, на якій були члени уряду України на чолі з Президентом України Л. Кравчуком, високоставлені делегати та гості, майорили прапори — справа червоно-чорні, зліва державний синьо-жовтий. Вічем проводив Михайло Горинь. До слова були допущені ті особи, які не промовляли на Форумі. Почалися вигуки з публіки, щоб попросити до слова ту чи іншу особу, яка, до речі, вже виступала на Форумі. Ці вигуки образили Президента України і він залишив віче. Тим самим воно було зірване.

У четвер, 27 серпня, вже після всіх святкувань, Жіноча Громада влаштувала для мене в музеї ім. Т. Шевченка дуже приємну зустріч. Фактично це було спільне засідання з іншими жіночими організаціями, на якому обговорювано спроби співпраці та об'єднання всіх жіночих організацій України для створення Національної Ради Жінок України. На цьому засіданні були представниці таких організацій, як організація матерів солдатів, сестрицтво української православної автокефальної церкви ім. Марії Оранти, товариство опіки родинами, які мають багато дітей. На жаль, не було представниці Союзу Українок. Присутніми на засіданні-зустрічі були народний депутат Лариса Скорик, Марія Драч, співголова Жіночої Громади, голови вищеназваних організацій, а також запрошена гостя з Канади д-р Юлія Войчишин, голова Відділу Приятелів Руху в Оттаві. Вирішено продовжувати заходи для заснування Національної Ради Жінок України та старання притягнути до співпраці Союз Українок. Ця гостинна і сердечна зустріч відбулася на тлі прегарної виставки тканин (гобленів) і вишивок мистця Михайла Біласа.

Зі мною провели інтерв'ю кореспонденти Українського радіо з Києва (двічі), радіо "Свобода" з Мюнхену, радіо "Вільна Європа" з Нью-Йорку, газет "Вісті з України" та "News from Ukraine".

27 серпня з доручення Президента Л. Кравчука в українській пресі появилася заява Українського інформаційного агентства, уривок з якої подаю:

"За дорученням Президента України Українське інформаційне агентство уповноважене заявити: дотримання духу і букви законів України, насамперед тих, що охороняють мир, злагоду, міжнародний спокій та стабільність у суспільстві, обов'язкові для всіх без винятку громадян України, а також і її гостей. Спроби розколоти народ, посіяти міжнародну або соціальну ворожнечу, розбрат, використовуючи для цього міжпартійні чвари, розцінюватимуться як такі, що завдають великої шкоди ідеї державного відродження України, прагнення до якого висловлено у Маніфесті політичних партій, рухів, об'єднань, угруповань, громадських організацій як України, так і зарубіжного українства. Громадянин будь-якої країни, який вдасться до подібних дій, буде видворений за межі України, причому без права будь-коли відвідати її".

На тему заяви було вже сказано багато. Я висловлю декілька думок відносно Форуму.

Як знаємо, Форум скликано для консолідації сил усіх українців світу, або, іншими словами, для об'єднання всіх українців в ім'я побудови могутньої України. Погоджуюся, що в демократичній державі допустима критика — вона навіть konieczна. Всяку критику може витримати і сприймати сильна держава. Україна, незалежність якої є ще в початковій стадії, не може дозволити собі на такого роду критичні завваги — нам не личить давати "поучення" урядові України. Вигуки, які пролунали в Палаці культури "Україна" чи на площі св. Софії, ніяк не вказували на єдність чи доброзичливість.

А теж всі ми знаємо, що Україна прийняла один прапор — синьо-жовтий, один герб — тризуб, один гимн. А як було на вічу?

Організаційний Комітет Форуму провів неймовірно велику працю. Їм усім належить наше признання, наш подив і щира подяка — це був не абиякий труд.

Як делегат вважаю, що ми, Західня діаспора, повинні допомогти Україні в її відродженні добрим словом, приязною порадою, конструктивною критикою, мудрою фінансовою допомогою. Тоді з гордістю зможемо сказати словами О. Олесея: " Яка краса — відродження країни".

ДО ІСТОРІЇ НИЩЕННЯ БІБЛІОТЕКИ ІМ. В. СТЕФАНИКА У ЛЬВОВІ

Серед держав середньовіччя найлицемірнішу систему гноблення підлеглих народів виробила Візантія. Можна дивуватися, як це Київська Русь, яка засвоїла від Візантії стільки елементів культури (ї трансформувала їх майже на усю північносхідню Європу), маючи з нею такі тісні державні контакти, не перейняла цих перфідних імперських рис. Деякі вчені вважали, що Україні завжди бракувало "азійськості". Думаю, що в цьому є частина правди. У протистоянні Візантії є, мабуть, доля нашої трагедії, але, як це також нам притаманно, відчули її насамперед поети (Шевченко, Стус), а не історики.

Візантійські форми нівеляції націй гідно використовували інші імперії і якнайбільше — російська. Там докладно, і на далеку перспективу, продумувалися проекти нищення всього, що визначало самобутність того чи іншого народу і його культури. Не змінила і не зрушила цю систему Жовтнева революція, а навпаки взяла на озброєння советської політики і довершила її до досконалості.

Про те, що доля української національної спадщини була однією з найтрагічніших, і що такого варварського нищення не зазнала жодна інша нація в системі більшовицького режиму, здається, не треба нікого переконувати. Здавалось би... На жаль, це не так. Протягом двох останніх років, коли і для львів'ян стали можливими контакти із західним світом, у мене не раз викликав смуток такий прикритий факт, як цілковита необізнаність співбесідників з Україною, і не кажу про всі аспекти, а навіть з її географічним розташуванням. Про Україну знали донедавна як про землю, де відбулася перша і найбільша у світі "мирна" атомна катастрофа — Чорнобиль. Тепер, після проголошення суверенітету, знають дещо більше, але не маймо ілюзій. Ситуація змінилася, та чи в усьому на нашу користь?..

Стереотип погляду на українців, як на вандалів (зокрема у Другій світовій війні), який так вдало поширювала більшовицька пропаганда, все ще існує. Було дуже зручно формувати світову думку і прикривати свої власні злочини. Це тим більше зручно, коли жертва не має права голосу. В цій ситуації найбільше журить мене, що ж робимо ми самі, щоби змінити ворожу нам опінію. Дуже мало. І на це, на жаль, є багато причин.

*Д-р Лариса Крушельницька.
Dr. Larisa Krushelnitsky.*

Саме тому я замінила тему доповіді, яка мала бути присвячена видавничій діяльності Антона Крушельницького у Відні (1916-1922), на розповідь про один з епізодів нищення української культури. (Епізод — якщо порівняти з гльобальною злочинністю більшовиків на Україні). Ця розповідь — про руйнацію української книгозбірні у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника.

Ніде і ні в чому більшовицька нищівна система не діяла з такою силою і консеквентністю, як у ставленні до української культури. Нищили тих, хто її репрезентував, а тих, кому чудом вдалося вижити, навіть керівні кадри, перекидали з місця на місце і вони зовсім втрачали компетенцію у галузях своєї діяльності. Мабуть, ще на початку 30-их років найглибше відчув і передбачив злочинність, яка наступить від зростаючої некомпетентности на Україні, Микола Хвильовий. І хто знає, чи втрата надії щось зарадити не прискорила його останнього фатального рішення. Люди некомпетентні є досконалим знаряддям для нищення культури, насамперед своєї.

Більшовицькі ідеологи виробляли нові й нові ідеї нищення, і треба признати, що фантазії їм не браку-

вало. Все це підхоплювали т.зв. апаратчики і передавали масам, які поділялися на кілька груп: на такі, що реалізували нищівні плани свідомо, з характерною більшовицькою запеклістю і ненавистю, і на тих, які могли б цього не робити, але кар'єра, а також страх зобов'язували. Ще інші піддавали загалді культурні цінності з переконання, що все старе гальмує розвиток, а вони — "будівники світлого майбутнього". ("Все это никчему" — улюблена фраза таких функціонерів. Ці останні дуже небезпечні і, хоча застерегти, що збереглися вони і до сьогодні, часто перефарбовані або й створені наново, вже тепер. Їх некомпетентність і нерозуміння вартості того, з чим вони мають справу, нерідко і тепер призводить до трагедій. Вони з легкістю ліквідують їм незрозуміле задля вигоди і пригашення власного комплексу неповноцінності).

Академічна бібліотека, що тепер носить ім'я В. Стефаніка, була організована в час першої, як кажуть в Галичині, советської окупації, на початку 1940 року, на базі бібліотек Наукового товариства ім. Шевченка, Народного Дому, Ставропігії, Закладу ім. Оссолінських і ще 80 дрібніших бібліотек Львова і області, в т.ч. монастирських. Вже з перших місяців після її утворення почали надходити такі невеличкі книжечки з наказами "Начальника військових таємниць і головліту" (прошу звернути увагу на поєднання функцій цих начальників. Це дуже характерно). Найбільш активними в цьому пляні виявилися начальники на окупованих землях Західньої Білорусії. А тому що вони мало орієнтувалися в українській літературі, перший удар випав на літературу єврейську, яку вимагалось негайно вилучити з діючих фондів. Так накази буквально засипали бібліотеку. Так знищено національний єврейський фонд, що теж був утворений на базі усіх єврейських бібліотек Львова.

Вилучалося все: календарі, релігійні видання, навіть ранні твори єврейських радянських поетів, присвячені революційній героїці (якщо цей жах можна назвати героїкою). Велика шкода, що пропали документи і протоколи різних конференцій і засідань єврейських товариств, спілок чи організацій (наприклад, Бунду). Втрата для всіх, бо в цих документах було багато даних про відносини між українцями і євреями, які зовсім відмінні від тих брехливих, що їх розповсюджувала більшовицька пропаганда.

Майже паралельно подібні розпорядження почали надходити з Москви та Києва. Для Львівської області їх підписував начальник Облліту П. Куцинський і вони скеровувалися насамперед у відділи, які зберігали книги і рукописи НТШ. Так викинуто збірники, каталоги, вісники, які виходили українською мовою до 1937 р. на Україні. Галицькі видання або еміграційні все ще не були добре відомі цим начальникам, але коли прийшло розпорядження створити т.зв. спецфонд, арешту було піддано майже

всю україніку з фондів НТШ. Вилучалася і польська довоєнна антисоветська література, головню періодика.

Під час німецької окупації спецфонд розформували, але бібліотека зазнала також великих втрат: з колишнього фонду Оссолінських вивезено 18,860 книг і рукописів. Влітку 1945 р. цей фонд було знайдено в м. Аделіні в Нижній Сілезії і передано у Бібліотеку народову у Варшаву, а згодом у Вроцлав у новостворений Оссолінеум. В останні дні окупації 63 скрині документів було вивезено з бібліотеки НТШ. Це в основному реєстри, списки та документальні матеріали про Січових Стрільців, українських політичних діячів. Можливо, що це зроблено спеціально, щоб вони не дісталися до рук більшовиків. Так чи інакше, ці документи не повернулися до Львова. Якась частина скринь збереглася у Польщі і сьогодні скинута на горищі у цій же бібліотеці Оссолінських.

Про нищення, які проводилися у післявоєнній роки, найкраще розповів Ярослав Дашкевич на сторінках львівського "Дзвону", у статті під заголовком "Руїна" (ч. 8, 1991, стор. 114). Молодий Ярослав Дашкевич працював у бібліотеці і був свідком цих подій. "Все, що тоді діялося, — пише він, — не укладається у рамки не те що найелементарніших уявлень про культуру і цивілізацію, а й у правила звичайної людської моралі".

Найбільш страждав фонд НТШ, з якого послідовно вилучали партіями українську літературу, щораз розширюючи коло "небезпечних" книжок і рукописів.

Однак мушу сказати, що, незважаючи на ці факти, працівники бібліотеки все ще надіялися на перемогу здорового глузду. Вони, наперекір долі, здійснювали наукові пляни, нав'язали контакти з вченими Києва. Саме тоді у Києві відбулася цікава і надзвичайно перспективна нарада, присвячена питанням української національної бібліографії, яку організував видатний український вчений Юрій Меженко (кілька днів тому Україна святкувала його 100-річний ювілей: в Харкові, Львові і Києві відбулися конференції і виставки, присвячені Ю. Меженкові). Наприкінці минулого року наша бібліотека надрукувала протокол наради, що відбулася у 1945 р., який випадково у нас зберігся: "На шляху до створення репертуару української книжки".

Але все обірвалося у 1947 році, коли на Україну був присланий "керувати" сумнозвісний Л. Каганович. Працю Меженка визнано як таку, що має націоналістичний ухил і він мусів виїхати з Києва. У Львові проводилася масова депортація і арешти. В бібліотеці заарештували Я. Дашкевича і його маму Олену Степанів, примусово відіслали до Києва М. Деркач та І. Крип'якевича.

Крім того, бібліотеку підпорядковували різним відомствам, а насильне насаджували методичних

вказівок знівелювало досвід праці минулого, що мав свою специфіку і європейський рівень. Згідно з вказівками, була проведена переінвентаризація іменних бібліотек і архівів. Меморіальні збірки 14 видатних діячів, в т.ч. В. Лесевича, О. Кониського, чеського етнографа, приятеля І. Франка Ф. Жегожа, М. Менцинського та багатьох інших були розформовані і розкидані у різні фонди та колекції. Приватні архіви Івана Франка, Лесі Українки, Осипа Маковея, Гната Хоткевича, Володимира Шухевича, Антона Крушельницького та інші були вивезені до Києва. Руйнація первісної структури бібліотеки і ліквідація особистих меморіальних збірок завдали величезної шкоди історії національної книги і українській культурі взагалі.

За вказівками зверху і стараннями своїх же керівників-енкаведистів (директора, героя Радянського Союзу А. Одухи і завідуючого спецфондом О. Куца) розростався спецфонд, куди "заарештовували" знов і знов вилучені твори української літератури. Її дублювати спалювали або сікли спеціальними машинами на січку. Страшний злочин скоєно у 1952 р., коли у двох кімнатах спецфонду знищено величезну кількість мистецьких творів українських художників.

Згідно з наказом з Києва, ці твори були вилучені з фонду Музею українського мистецтва (Національного музею) і передані у спецфонд бібліотеки, що було використано "для знищення націоналістичних антирадянських експонатів". Серед виродків, що проводили цей каригідний акт, були працівники обкому партії Н. Пенькович та В. Єфременко, заступник начальника Облліту В. Сіренко, цензор Забрамний, а операцією керував той же О. Куц. Вся графіка і олійні твори спалювалися у великій, спеціально виготовленій для спецфонду, печі, скульптуру товкли на куски і вивозили на міський смітник ("Жовтень", ч. 4, 1989, стор. 83-84).

Цей жахливий вчинок тримали у великій таємниці, і хто знає, чи сьогодні він був би відомий, якби не несподіваний випадок. У грудні 1955 р. український художник Василь Перебийніс, який проживав тоді у Лондоні, звернувся до радянського уряду з вимогою повернути йому колекцію його творів, що зберігалися у Львові, і були забезпечені на 34,770 франків золотом. Стався колосальний скандал і, пригадую, як всі пошепки говорили, що врешті може знімуть з посад Куца і Одуху, бо ж радянська влада дуже не любить сплачувати борги. Але нікого не звільнили. Лише 12 липня 1988 року прийшло розпорядження створити комісію з метою розшуку експонатів Львівського музею українського мистецтва. У комісію увійшло 13 працівників різних мистецьких і культурних установ Львова (директори музеїв, письменники, художники, архітектори), але були й люди, які теж мали на сумлінні не один злочин щодо української культури. У статті-звіті, що була згодом опублікована у журналі "Жовтень", були наведені циф-

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

НА ГОРІ КНЯЗЯ ЛЬВА

Так відходять нестримно у безвість хвилини,
За хвилинами дні, а за днями роки,
І, як перше, гора осипається Львина
Золотавим піском, мов минуле, важким.

Гнівне сонце встає і, завісу імлісту
Розірвавши, як рана палає згори,
Тіні крилами б'ють і каштанове листя
Розмітають і кидають люті вітри;

Важкотілі леви, підірвавшись на лапи,
Кам'яніють під луками хмурих будов,
І на мурах віків недокінчений напис
Снить про синяву днів, замережану в жовть.

Але серце не взад поглядає, а, всоте,
У майбутнє воно навчається йти,
Упадати — і знов повставати напроти,
І свій захват, як стяг розпростертий, нести.

І назустріч вітрам, гурагановим добам,
Підіймати себе, наче кований щит,
Щоб у кігтях ніхто не роздер, не роздзьобав
Те, чим серце саме споконвіку горить.

1938

рові дані переданих тоді у спецфонд і знищених експонатів. Усіх їх було 2115, в т.ч.: портрети церковних діячів — 72, портрети українських політичних та військових діячів — 122, жанровий живопис — 204, скульптура — 57, фотографії — 82, графіка — 503, депозити — 82, графіка "5-ої групи" — 802, нагрудні знаки і банкноти — 231; в органи держбезпеки здано 2 скрині музейної зброї ("Жовтень", ч. 4, 1989, стор. 83). Цей список, на жаль, не розкриває, що саме і твори яких мистців було знищено.

Комісія взагалі не з'ясувала, чи справді все було знищено, чи значна частина розкрадена. Вже раніше поширювалися розмови, що у місцевих і республіканських начальників на стінах красуються твори Труша, Ковжуна, але все це були чутки. І лише наприкінці 80-их років мені вдалося побачити цей список (малярства, графіки і скульптури) у С. Стефаніка, який якимсь чином роздобув і сховав його, а також список літератури, знищеної на початку 50-их років. Це була грубезна пачка карток, але Семен Стефанік боявся мені її дати, знаючи, що мене чекає, якби цей список знайшли.

Але я, все ж таки, дістала "Список произведений, выделенных из фондов Гос. Музея Украинского искусства во Львове для передачи в спецфонд филиала АН УССР, г. Львов".* Були там Курилас, Гор-

динський, Ковжун, Новаківський, Холодний, Сосенко, Перебийніс, Труш, Музика, Ласовський, Сорохтей та інші наші найвидатніші мистці.

Найбільшу руїну спіткала спадщина Іванця. Тут нищилося все підряд. Дуже багато картин спалено: Налепинської-Бойчук, Ковжуна, Баляса, Архипенка, зарисовки і акварелі якого склали цілу збірку в Національному музеї.

З графіки постраждали майже повністю Крижанівський, Бутович, Гординський і Нарбут. Була величезна колекція ескізів і проєктів, які Нарбут виконував на замовлення українського уряду в 1918-1920 роках. (Дивуюся, чому наш уряд не використовує цих проєктів для оформлення сучасних українських гривень, які ніяк не надрукують, адже все готове).

Цей список — яскравий доказ лицемірства, про яке я говорила на початку. Підбиралися експонати не лише художників-емігрантів або "ворогів народу", як Богу духа винний І. Іванець, замордований десь в поїзді, коли його везли з Кракова на Сибір, але Олени Кульчицької — портрет Івана Франка, або Ласовського — портрет Тараса Шевченка. Твори Р. Турина, який в цей же час був головою Спілки художників, і т.д. і т.п.

Можна писати дуже багато і не буде кінця цим злодіянням, які чинилися.

Хочу ще зупинитися на одній проблемі, яка турбує нашу бібліотеку і яку хочемо врешті якось вирішити або, принаймні, вяснити. Йдеться про спір між урядами Польщі і України стосовно бібліотеки закладу ім. Оссолінських, фонди якої увійшли в свій час у склад бібліотеки ім. Стефаніка.

Підкреслюємо — у післявоєнні роки нищення бібліотеки стосувалося в основному фондів НТШ і українці в цілому. Колекція закладу Оссолінських, яка увійшла до фонду бібліотеки, майже не зазнала шкоди.

На час організації ЛНБ ім. В. Стефаніка книжковий фонд Оссолінеуму нараховував близько 300 тисяч одиниць. До цього числа протягом 1939-1941 рр. влилося понад 1.5 млн. одиниць з інших бібліотек Львова і області.

Вже у 1946-1947 рр., відповідно до рішення Москви, в дар Польщі передано 210,393 книги і рукописи колишнього Оссолінеуму, що висвітлювали історію і культуру Польщі. Список інвентарних номерів одиниць, що були включені для передачі, становить 8 томів каталогів (зберігаються в бібліотеці).

У Вроцлаві в 1948-1949 рр. опубліковано двотомний опис літератури, одержаної зі Львова, і повернених з Аделіна колекцій Оссолінеуму, що були вивезені під час війни, який добре інформує дослідників і тих, хто бажає це знати, про місце знаходження матеріалів, що їх цікавлять. В опублікованому описі одержаних матеріалів виявилось значно

більше книг і документів, ніж внесено у львівський реєстр передачі. Очевидно, хтось з давніх працівників Оссолінеуму постарався вкласти у скрині колекції, які не входили у плян передачі. Так був вивезений архів Івана Вагилевича лише тому, що праці були написані польською мовою. Матеріали, що залишилися у фондах ЛНБ, також відображені в низці бібліографічних довідників.

Вже на початку 60-их років завершилось закріплення залишених у Львові колекцій Оссолінеуму, які введені в науковий обіг і стали важливим документальним джерелом для вивчення історії, політики і культури України, частково Білорусії і Литви та зокрема західного регіону нашої держави.

Однак питання про дальші передачі в Польщу залишилися колекції колишнього Оссолінеуму порушувалися знову. У 1967 і 1969 рр. організовані комісії Головної бібліотечної інспекції Міністерства культури СРСР і Міністерства культури УРСР, і треба признати, що прислані з Москви спеціалісти були єдиними, які одноставно прийшли до висновку про неможливість і недоцільність такої передачі. Всі українські комісії, як правило, погоджувалися з вимогами. Саме така комісія, яка виконала розпорядження тогочасного радянського уряду, була складена з різних львівських вчених у 1987 р. В урочистій обстановці в приміщенні ЛНБ були вручені представникам Польщі 58 одиниць цінних книг польських авторів, а згодом, ще цього року, сам директор бібліотеки М. Лізанець перевів у Польщу понад 2,400 книг. Цікаво, що в бібліотеці віднайдено лише список цих книг з митниці, а ніякого акту передачі, підписаного з двох сторін, до сьогодні не зроблено, хоч є численні свідки цієї процедури, які підбирали книги і допомагали перевозити.

Мусимо підкреслити, що за весь цей час Львівська наукова бібліотека не отримала жодних книг, рукописів чи документів з українських збірок, що збереглися чи випадково попали у Польщу, зокрема з багатих колекцій знищених архівів і бібліотек Перемиської Капітули.

Ми зацікавлені у співпраці, але вона не може бути односторонньою. Радо допоможемо опрацьовувати порозкидані по бібліотеках Польщі українські колекції, як і приймемо допомогу від вчених Польщі.

Настав час, коли відносини між науковими і культурними установами двох сусідніх держав України і Польщі повинні вийти на належний європейський рівень, а всі претенсії і суперечки мають висвітлюватися об'єктивно, без перебільшень і шкідливої екзальтації. Їх можна вирішити шляхом налагодження обміну, ксерокопіювання або мікрофільмуванням, а в майбутньому — організацією спільного "Банку інформації" чи комп'ютерних каталогів.

Такої співпраці ми щиро бажаємо.

Восени минулого року Союз Українок Чернігівщини відзначив 135-ліття з дня народження видатної української педагогічної діячки Софії Русової. З цієї нагоди у Чернігові відбулося її вшанування, яке повторилося в Олешні, селі Чернігівської області, де вона народилася. Організатори тих імпрез запросили з діаспори нащадків Софії Русової. Її внучка Ніна Михалевич з Філядельфії подала нам свої враження зі святкування.

Софія Русова була не тільки педагогом. Вона брала також активну участь в українському жіночому русі як голова Української Жіночої Національної Ради.

Ніна Ліндфорс-Михалевич
Nina Lindforce-Mychalevych.

НИНА ЛІНДФОРС-МИХАЛЕВИЧ

УКЛІН ТОБІ, ЗЕМЛЕ РІДНА!

Якось Оля раптом вигукнула: "Мамо, прийшов ось виклик на Україну. Союзнянки відзначають 135-ліття з дня народження нашої бабці Софії Русової і хочуть, щоб усі нащадки були присутні. Поїдемо, мамо!"

І от ми вдома, на Україні. Київ зустрів нас раненько сходом осіннього сонця на невеличкому летовищі у Борисполі. А союзнянки з квітами одразу підійшли до нас — якимсь чудом впізнали. І це вже ми їдемо автобусом з летовища до Києва. На передмісті — великі квартали нових мешканевих будинків. А ось і Київ... Нас привезли у готель "Турист", дали кімнати на 18-му поверсі. По коридорах і у великій кімнаті з телевизором — килими. Але в коридорах до кімнат стіни з облупленою штукатуркою, а в кімнатах вікна не закриваються як слід. Ванна ніби в порядку і вода гаряча є. Годували нас у готелі непогано, але потрошку, і кожний день на обід гуляш. Давали смачну джерельну воду, ну і хліб був домашній, без жадних домішок.

Були ми в Києві, Чернігові, Ріпках і в селі Олешні, в нашому родовому обійсті. Села (ми їх проїздили автобусом) бідні, але чистенькі, де-не-де визирають новенькі хатки. Як і колись, по вулицях біля калюж — гуси та качки, а на полях пасуться великі стада худоби. Біля хатин різні квіти. Між Києвом та Черніговом дороги широкі, чисті, в багатьох місцях обсажені тополями, стовбури яких до певної висоти обмазані

вапном — відчувається рука господаря. Але по дорозі нема "обжорок" з бензиновими станціями. Та шофер якимсь чудом знав, що ось пасажирам треба вийти і він просто зупиняється, де є кушки: "Станція Березай, кому треба — вилізай!" І всі біжать: хлопці — наліво, дівчата — направо. Без жадних церемоній. Просто і мило.

Україна — це повна руїна. Народ, люди, земля, вся природа... Народ ще не оговтався. Ще з недовірою, обережно до всього ставиться. А дехто навіть і ворожо шипить за спиною. Люди — свідомі, люди — як наше жіноцтво-союзнянки: щирі, привітні, сердечні, повні енергії і віри у самостійне, вільне державне життя нашої Батьківщини. З ними було так легко, так вільно, так просто, що людина віджила і стала повністю собою.

Через усе населення України чітко проходить лінія, яка розмежовує весь народ на лицарів і яничарів.

Наші церкви — поганьблені, обкрадені, порожні. Це свідки нашої багатой, величної історії. Вони мовчки перенесли наругу ворога, терпеливо приглядаються і чекають вільного, творчого життя нашого здібного, роботязкого, багатого духово народу, розкутого, повного господаря прадідівської землі. Стоїчно стоять і чекають, коли вже вільно, радісно задзвонять їхні дзвони по всій Україні, на цілий світ. Мудрі, шляхетні і незрадливі наші церкви.

Були і в Бабиному Яру. Там просто таки мото-рошно. Там же замордували і розвіяли прах наших вірних, безстрашних лицарів — дочок і синів України. Нема на тому місці нічого — лише глухий, холодний до всього яр. Деревя якісь теж холодні і мовчазні, і великий посередині пам'ятник. Сумний, холодний пам'ятник.

Олешня — наше село, а на кінці його — наше родове затишне обійстя... По правді кажучи, я його не впізнала. У нашому родовому маєтку не залишилося ні ч о г і с і н ь к о! І що дивно — навіть криниці з чудовою холодною водою теж нема. Ні садів, ні господарських забудовань, ні липової алеї — лише пара дерев там зовсім ні до чого стирчать. Будинки ніби згоріли і на його місці побудований одноповерховий довгий шпиталь. Добре, що хоч у такий спосіб наш маєток став корисним для наших селян. А навколо замість садів і двора — порожнеча, що густо заросла шпоришем. Ліс за конюшнею, якої вже нема, і садами — лише він лишився. Пруд біля маєтку з п'явками також десь зник, а замість нього, на другому боці дороги, - ставок виблискує проти сонця. Листя, що падає з дерев у лісі, позначене чорними крапками Чорнобиля. Біля села провели залізницю геть просто аж до "Ленінграду", щоб легше було вивозити награване з України.

Знайшла Оля в селі бабусю 82-річну. Бабуся ніби пам'ятає, як приходила до нас і бавилася зо мною . Ми з Олею зайшли до неї. Вона так зраділа. Весь час повторювала: "Ніна, Ніночка!" Посиділи у неї, побалакали. Чистенька, затишна хатинка. Було так, ніби я опинилася в якомусь іншому житті. Їздили ми в "мій" ліс, який я дуже любила, в якому не раз лунали копита моєї рижої "арабки" по корінні дорідних височенних старих сосен. Ліс був сосновий, старий і мудрий, багато міг оповісти цікавого. Але що ж як і його теж уже нема! По дорозі до нього вже росте новий сосновий молодняк і відкілясь раптом взялося село. Але ми вже далі не їхали, а пішли в ліс. Пісок, пісок і сосни! Пахне живицею. Знайшли десь полянку і "попикнікували" собі проти сонечка на рідній землі, на пісочку. От пісочок у нас в Олешні як був, так і лишився.

Союзянки наші молодці! Дуже гарно все зорганізували. Була конференція. Круглий стіл. Мистецький вечір з читанням про нашу бабцю Софію Русову, зі співом, бандурою, Людмила Марцевич, молода піаністка, прекрасно виконала твори Лисенка. Цілий тиждень був присвячений нашій бабці. В Олешні на цвинтарі біля церкви, якої вже теж нема, встановили камінь з меморіальною плитою на пам'ять Софії Русової. У школі — кімнатка, присвячена бабці, з фотографіями, сторінками, на яких записані її думки, вислови... Все передбачили, все гарно обдумали, улаштували. Дорогі союзянки, до глибини душі зворушені і щиро дякую всім, хто так гарно це влаштував!

Були ми теж у театрі в Києві на "Лісовій пісні"

Лесі Українки. Дуже було гарно поставлено. Чудові декорації, костюми. Дуже добре грали артисти!

Україна наша — пошарпана, обкрадена, зруйнована і Чорнобилем знівечена, але Україна ж и в а і с в і т л а ! Могутня духом лицарів, вірою в нашого Творця, з незлобивим, життєрадісним серцем. Очевидно, і серед нашого народу повно яничар, хамелеонів, що споганили ім'я людини своєю влізливою допомогою ворогові, але наш неторкнений чужим намулом народ — який же він великодушний, який невмирущий, скільки має в собі живущої, творчої сили!.. Тяжко! Тяжко йому скинути з себе оте павутиння байдужості до всього, нагромаджене на плечі ворогом протягом 70-ти років. Роблять своє і яничари, і хамелеони-москалі, що на кожному кроці ламають постанови, кидають колоди під ноги. Не залишили бо вони думки стерти з лиця землі ненависний їм український народ. Трудно, як дуже трудно поставити на ноги нашу Батьківщину. Забагато жажливих наслідків у всьому, у всіх галузях державного життя залишив нам "старший брат"!

Київ. Як завжди прекрасний, старий, вічний наш Київ. Його вулиці геть затінені деревами, так дуже розрослися його старі дерева. Але це ж природно і зовсім не зменшує його величі. Хай він буде таким, яким він є. Не заносьте в нього непотрібної модернізації.

Люди, з якими ми зустрічалися, були хоч ніби й розгублені і ще в тривозі, але вже сповнені бажання робити щось конкретне.

Я багато чого не змогла зробити, що хотілось би. Не могла бути в музеях. Не пішла зі всіма до Лисенків. Не була з Олею у молодих мисткинь.

Але я побувала в Україні. Відчула її, побачила. Говорила з нашими людьми. Так неймовірно гарно і рідно було. Вже хоч би одне те, що була в Печерській Лаврі, Кирилівській церкві, у св. Софії.

І от летимо назад. На чужину знов. Ми мусіли зупинитися в Ірландії, в Шанноні, набрати пального. Стояли там годину і пасажирки розбіглися глянути що та як. У певному місці я згадала "кущики" по дорозі в Чернігів. Ось воно — культура цивілізації і руїна рідної землі. А чей же наш народ завжди був культурним і добрим господарем своєї країни. Мене то сильно вразило, бож судять народ по культурі цивілізації. То нічого! Дайте лише час. Ось і мій народ незабаром стане достойно в ряди цивілізованих народів. Ось тільки треба закасати рукави і стати кожний до роботи, хто у що гаразд. Наша бо Батьківщина потребує кожного з нас, щоб поставити її могутньою і вільною в колі вільних народів Європи. Фактично рішучий змаг тільки тепер починається, а ми мусимо перемогти і раз назавше відсікти запланність нашого ворога. Велике і величне сталося серед людства. Але це ще не все. Це тільки початок. Наш народ мусить бути на всі віки достойним і великим серед народів старої Європи.

Наш народ романтик і тяжко йому бути, жити серед акул.

Серпень 1991 р.

ЇХ ЕКСЦЕЛЕНЦІЯ

*Михайло Мороз малює портрет Митрополита Андрія Шептицького. Фото Ярослава Коваля.
Mykhailo Moroz painting the portrait of Metropolitan Andriy Sheptytskyi. Photo Yaroslav Koval.*

Мало не сто літ минуло, як я почула вперше про митрополита Української Греко-Католицької Церкви графа Андрія Шептицького. Я бачила його фото: прекрасне обличчя, величну постать.

Ані снилося мені, що доля судила побачити його зблизька, ба, пізнати особисто. Кожний рядок тепер має ціну, бо тих людей вже надто мало залишилося на світі.

Як не дивно, перша дія відбувалася у колишньому Петербурзі, пізніше Петрограді.

За часів Першої світової війни, коли російське царське військо окупувало Галичину і Львів, митрополита за його патріотичну поведінку, та й взагалі, мабуть, за саму "фірму", вивезли в Московщину до якогось кляштору й інтернували. Він перебував там разом з єпископом Юриком.

Коли відбулася революція, інтерновані мали повернутися на свою Батьківщину. От в першу чергу українську колонію в Петрограді зацікавила доля митрополита. Старше громадянство вживало якихось своїх заходів, щоб його зустріч (він мав повертатися через Петербург) відбулася якнайурочистіше, і дістало дозвіл зустрічати його в царських покоях. А ми, студентство, мали в цьому також брати участь. Мене та Миколу Чечеля (пізніше секретаря Центральної Ради), тодішніх членів земляцтв, гуртків легальних та нелегальних, делегували брати в цьому участь.

Поїзд приходив вранці. Ми стояли на пероні. Я — з маленьким букетом весняних квітів, куплених за студентські копійки. Вагон підійшов повільно. І нарешті я побачила величну постать Шептицького. Коли він ступив на східці, я кинула йому під ноги оті квіточки. Люди на пероні звернули на нас увагу, а коли потім старші громадяни повели його до царських покоїв, то й поготів здивуванню не було меж. Митрополит спинився у польського кардинала, що очолював католицьку парафію столиці.

Ми довідалися, що митрополит захворів, і нас з Чечелем вирядили його відвідати. Самого Шептицького ми не бачили, нам тільки переказали його подяку за турботу про стан здоров'я.

Через деякий час українська громада влаштувала в залі на Невському проспекті урочистий концерт на честь звільненого. Вирішили оформити це якнайкраще. Була весна, початок березня; з квітами, розуміється, на півночі було туго, але ми все ж таки їх роздобули. Зо мною брало участь дванадцятьоро дівчат. Всі вони були в білих сукнях і стояли вздовж мармурових сходів, якими мав іти до залі митрополит. Коли Шептицький наблизився, я кинула йому під ноги квіти, те саме мала зробити і решта дівчат, коли він піде вгору. Але тут сталася несподіванка: митрополит простягнув мені руку. Складна ситуація... Адже я студентка, атеїстка (розуміється), а руку

треба було поцілувати... З другого боку, митрополита я мало не обожнювала... Що ж робити? І раптом мене "осінило" — я міцно стиснула простягнену руку. Шептицький усміхнувся. Мабуть, такого йому ще не траплялося ніколи. І всім дівчатам, що кидали йому під ноги квіти, він потискав по-товариськи рученята.

Коли він увійшов до залі, хор гримнув "Іспол еті деспота", аж поки він не зайняв свого місця. Був з ним і єпископ Юрик, його вірний товариш, низенький, з рум'яним обличчям капелян, непоказний, але дуже милий.

Студентство з свого боку мріяло якось вшанувати Шептицького і запросило його на свою вечірку-чай. Він прийшов. Я сиділа поруч митрополита, а далі Чечель, Андрієвський, Пилипчук, Струтинські, усі наші, по-сучасному кажучи, активісти були присутні. Вечір минув дуже погідно. А під кінець митрополит звернувся до мене і сказав, що тепер моя черга відвідати його у Львові. Я променіла від гордощів і свято прирекла це зробити. Про те, як і коли я виконала свою обіцянку, оповім у кінці... Він поїхав.

... А тут буяло життя... Січові Стрільці і полонені були вже на Україні. Створився Генеральний Секретаріят, Селянська спілка, далі — Центральна Рада. Чечель був секретарем Центральної Ради, Пилипчук — міністром шляхів. Усі колишні студенти були вже діячами, творили нашу державу. Промайнув Скоропадський, повстання, прийшла Директорія, Винниченко, Петлюра... Закрутив і мене вихор — весь час перебувала у міністерстві закордонних справ. А коли після Берестейського миру виїхала наша делегація до Версалю, то я ввійшла в склад апарату, бо вже закінчила консульську академію і мала право на дипломатичну роботу. До Версалю я так і не дісталась, але опинилася пізніше у Відні. Там уся наша громада ревно вчилася — і Коновалець, і Степанівна, всі ми чогось вчилися, а одночасно і, мабуть, в основному, займалися політичними справами. На Україні вже були більшовики, у Відні їх ще не приймали, в посольстві УНР лишилися старі українські представники.

Не пам'ятаю вже, в якій справі я була там, але зустріла... митрополита Шептицького. Він виходив з кабінету посла, з кимсь іншим, очевидно, духовною особою. Пізнав мене одразу, усміхнувся дуже привітно і чомусь познайомив мене із своїм супутником. Виявилось, що це був папський нунцій у Варшаві, кардинал Джеконі.

Через кілька днів я почула, що в церкві св. Варвари (греко-католицька, у Відні) має відбутися Служба Божа при участі митрополита. "Тиха" служба Божа? Що воно таке? Я знала тільки теоретично і то дуже туманно.

Маленька охайна церковця. Людей було обмаль. Стала в куточку і придивлялася. Власне — прислухалася. Я не надто сентиментальна, особливо за моло-

дих років. Але тут була потрясаюча річ: я почула, як людина розмовляла з Богом. Саме — розмовляла. Не було відомих мені завивань православного кліру, просто я побачила постать неймовірно гарного чоловіка, що не молився, а, власне, розмовляв з Богом. Колись я знала напам'ять "Мойсея" Франка. Так ото саме, мабуть, той Мойсей розмовляв з Богом. Аж мороз по шкірі йшов... Ніби — атеїстка, колишня студентка, змалку байдужа до релігії. Але тут відчувалося, ніби присутній Бог, і він, оцей чоловік, розмовляє з Ним. Отакої.

...З того часу минуло чимало років. Скільки й чого тільки не забулося. А того присмерку у маленькій святій Варварі й українського велетня-пророка я не зможу вже забути до самого скону.

Ну а потім все пішло вже шкереберть. Не про це тепер мова. Суттєво тільки те, що тридцять років мого життя було еліміновано з дійсності. Проте чуда бувають. І смерть Сталіна повернула мене на Україну. Власне, не мене вже, а жалюгідні рештки, проте я знову опинилася вдома і навіть намагалася працювати, ясно, вже на "громадських засадах" в уманському краєзнавчому музеї. Туди приїхали львівські науковці. По оглядинах я запросила їх до себе і запитала, чи бачили вони Софіївку. Виявилось, що ні, та й мусять повертатися додому через те, що грошовий переказ затримався і нема як жити далі. Я переконала їх, що парк треба відвідати, а перебути можна у мене. Ледве погодилися під умовою, що приїду до них "відвідати та відсипати свою гостинність".

Через деякий час мене зустрів у Львові Антін Будзан, науковий співробітник музею етнографії. Я жила в них, вивчаючи музей та Львів. З вікна моєї кімнати було видно собор св. Юра. Треба ж такого. Щоранку, прокидаючись, я бачила його і згадувала, що мушу виконати свою обіцянку і відвідати бодай тепер, після смерті, бодай могилу Ексцеленції. Якось я сказала про це своєму господареві. Він дивно усміхнувся, але не сказав нічого. На ранок я не пішла до музею, а одразу звернула до св. Юра.

На високих сходах сиділо безліч жебраків, калік та немічних. Я минула їх та й зайшла до храму. Людей небагато, але могили не видно, надгроб'я також. У кого спитати?.. Я пішла ніби купувати свічки. Там були ще хрестики, просворки. Назбирала собі децицю та й питаюся у продавця — староста він церковний, чи що: "Скажіть, будь ласка, де могила митрополита?" — "Чаво?" — обзивається мій староста. Тоді підводжу голову і бачу типове московське обличчя з величенькою бородою. Отакої... Відколи це греко-католики почали носити бороди та ще й так добірно цвенькати на общепонятному? Щось не те... Забрала свічки та й пішла собі. Думаю: спитаю у жебраків. Назбирала дрібних грошей. Підходжу до першого з краю і питаюся: "Діду, а де..." — "Га?" —

ВІСТІ З ЦЕНТРАЇ

Екзекутива СУА повідомляє, що засідання Головної Управи СУА відбудеться 14 і 15 листопада ц. р. в Нью-Йорку.

Пригадуємо точку 3 ухвал засідання Головної Управи, що відбулося 9-го листопада 1991 р.: "Допомога Україні повинна іти в напрямі створення місць праці. *Допомогові акції мають бути координовані тільки референтурою суспільної опіки СУА*".

Просимо обов'язково респектувати наведену точку ухвал, що були поміщені в "Нашому Житті" за січень 1992 р.

101-ий Відділ СУА в Іллиної відомий українській громаді з праці, що має на меті добро і допомогу українській людині в потребі.

Останнім часом Відділ зібрав 20,000 дол., які переслав до Суспільної опіки СУА з призначенням на купівлю машини-монітора Sirecust 732 Cardiac & Blood Pressure до Львівської обласної дитячої спеціалізованої лікарні, де СУА постановив обладнати кімнату для хворих дітей — жертв Чорнобиля. Згадана машина була доставлена літаком "Мрія" до Києва, а опісля перевезли її з іншими речами вантажним автотранспортом до Львова.

Екзекутива і Суспільна опіка СУА gratулює і дякує провідові й членкам Відділу за їхню пожертву. Це найбільша сума грошей, яку зложив будь-який Відділ СУА на ту ціль.

ГОЛОВНА УПРАВА СУА ТА РЕДАКЦІЯ "НАШОГО ЖИТТЯ" ЩИРО ДЯКУЮТЬ
119-МУ ВІДДІЛОВІ СУА В ЙОНКЕРСІ, ЯКИЙ ВЖЕ ВДРУГЕ ЗЛОЖИВ 250.00 ДОЛ. НА
УФУНДУВАННЯ ОДНІЄЇ СТОРІНКИ НАШОГО ЖУРНАЛУ. ХТО НАСТУПНИЙ?

реве мій дід. Натрапила на глухого. Вже відчуваю, що краще конспіруватися. Дала п'ятака та й чимчикую до бабці поруч. Повторюю запит вже не так голосно. Ніби то за митрополита. — "А якого?" — хитрує баба. Я теж не з дурних, адже скінчила дипломатичну школу. — "Та нашого" — "Ага" — бабця оглянулася навкруги та й забелькотала — "Не показують, не показують. У сутеренах".

От і відвідала Ексцеленцію. Сповнила обіцянку, дану понад сорок літ тому. Але сповнила.

Увечері розповідаю своєму господареві і питаюся, чому такий староста. — "Та ж собор тепер православний, адже унію скасовано". Коли? Як? Мої десятки років по буцигарнях не минулися даром. Так, я залишилася живою. Більше того, залишилася сама собою. Але життя, яке йшло, минало повз мене, пішло своїм шляхом, не торкнувшись мене. Часом дещо доходило крізь дроти, а от історія з унією так і не дійшла в коло моїх інформацій. Я сиділа з автокефальним митрополитом Борецьким, що збожеволів у Ярославі. Знала якогось православного еретика високої ранги, сектантів, а от греко-католицькі схизматики не торкнулися мого кола.

Довідаюся тепер побіжно про все, що сталося. Зрозуміла дещо, а далі чую, що сталося з представниками унії тої. Боягузи одразу перейшли на православ'я і продовжували свій шлях, як його агенти. Ті, що були відважними, торували свій шлях вже по таборах, в'язницях, ізоляторах, засланнях. Міцний

середняк, як колись називали певну групу селянства, подався на інтелектуальну роботу, куди вдалося поступити, як от, скажемо, санітаром на швидку допомогу, кочегаром, до музеїв.

Мені розповіли про одне село: там священик встиг досить швидко померти. Його поховали біля церкви, церкву замкнули величезним замком, а ключ віддали війту. Суботами парафіяни, особливо жіноцтво, чепурилися, брали свічки з доморобного воску і йшли до церкви. Війт одмикав замок, всі заходили і по своїх молитовниках молилися своєму Богові. Відспівавши всі належні молитви, йшли додому, а війт знов замикав церкву. Не знаю, чи довго тривало це становище, але таке було. Тільки довідалась про це аж тепер, у Львові.

Мій господар належав саме до останніх. Освічений, як і всі західні священики, він віддавав свої сили служінню нашій культурі і працював знавцем різьбарства в етнографічному музеї. На цьому ґрунті ми з ним стрінулися і йому я завдячую невеликий клаптик спогадів про відвідани могили покійного митрополита. Нещодавно помер і А. Будзан. Тепер нас уже майже нікого немає. Але лишився народ, нація, а де в кого і власна віра.

Умань, березень 1983 р.

Цей спомин переслала мені в листі до Львова Надія Суровцова у квітні 1983 р. Померла вона 18 березня 1986 р. Похована в Умані.

Надія Мудра

МІЛЕНА РУДНИЦЬКА І ЖІНОЧИЙ РУХ

(Закінчення)

Погляди Рудницької на тоталітарні системи та авторитарні уряди були непримиренні. Особливо гостро виступила вона проти гнобителів українського духу — Росії в її новітньому радянському варіанті та Польщі. З приходом більшовиків вона переїхала до Кракова, згодом до Берліну, а остаточно до Праги.

Життєздатність, оптимізм та практичний підхід до справ не покидав її під час воєнної завірюхи. У 1944 році в Празі під її редакторством появилася збірня праця "Західна Україна під більшовіками". Весь наклад був знищений по війні і працю перевидано лише у 1958 році.

Після війни на запрошення Міжнародного Червоного Хреста Рудницька переїхала до Женеви. Там вона заснувала Український Допомоговий Комітет, який очолювала до 1950 року. П'ятсот українських родин з Чехословаччини завдячують їй свій переїзд на Захід. Завдяки її старанням Ініціативний комітет віднови Союзу Українок зразу ж після капітуляції Німеччини нав'язав контакти з Червоним Хрестом з наміром одержати допомогу для української еміграції і був єдиною українською установою, що одержала відповідь на свій меморіал.

Одночасно Рудницька пробивала новий шлях праці еміграційним установам. Була однією з засновниць Української Національної Ради в 1948 році і її представником у Швейцарії. Вона продовжувала свою політичну діяльність в еміграційному житті українців, оскільки це було можливим в обставинах, які постали в еміграційному середовищі.

Своїм обов'язком після війни Рудницька вважала працю у спонтанно створених клітинах Союзу Українок, які нав'язували до ідейних надбань передвоєнного жіночого руху та у відновленому Союзі Українок, тим разом Європи. Як більшість активісток Союзу Українок, Рудницька не могла співпрацювати у жіночих секціях, які були створені при Українському Центральному Комітеті за німецько-фашистської окупації, хоч вона вважала, що це був єдиний можливий спосіб діяльності жінок у роки війни. Рудницька спрямувала всю свою енергію на існування та допомогу синові, який студіював у Празі.

По війні вона відразу старалася скоординувати працю жінок на внутрішньоукраїнському відтинку та відновити контакти, які українці мали в Женеві. При першій нагоді перейшла — таки пішки, через гори, бо транспорт ще не був налаштований — до Швейцарії, де намагалася виступати як речник українського жіноцтва.

Відновлені клітини Союзу Українок виявляли всю самостійність, якою користувалися на рідних землях. Навіть не знаючи про опозицію провідницькому принципіві, висловлену тайним гуртком Союзу Українок у Празі в грудні 1944 року, жінки на еміграції самі почали творити свою організацію і форми діяльності. Однак вона не вижила. Про це згодом писала сама Рудницька: "Але самостійна жіноча організація з такою традицією, яку мав Союз Українок, не вміщалася в системі тотальної влади, про яку мріяла одна партія та деякі амбітні політики, що з нею зв'язалися. Вони видали на Союз Українок присуд смерті і прийняли аналогічну постановку жіночого питання, як за часів німецької окупації. При "всеобіймаючій" організації мали повстати жіночі секції (відділи) — центральна, обласні, таборіві — з десигнованою провідницею. І цю провідницю жіночого відділу назначено вже в квітні 1945 року, в останніх днях війни, на конвектиклю в Ауфкірху (Баварія), назначили її чинники з-поза жіноцтва, — стверджуємо це з цілою рішучістю. Щойно багато місяців пізніше ці жіночі секції під тиском жіноцтва, яке звикло було до самостійної жіночої організації, прийняло нібито незалежну організаційну форму, яка спершу називалася "Жіноча Праця", а пізніше — "Об'єднання Українських Жінок". І щойно багато місяців пізніше дезигнована волею законспірованих котерій провідниця Об'єднання була затверджена з'їздом своєї Організації. Рівночасно пішла нагінка проти Союзу Українок".

Рудницька підкреслювала, що українська жіноча організація ідеально надавалася виступати в імені всіх українок, бо Союз Українок ніколи не співпрацював з німцями. Навпаки, тайний гурток Союзу Українок у Празі в грудні 1944 року виступив проти провідницького принципу у громадській діяльності. Відновлені гуртки жінок по переселенчих таборах виступили проти того, щоб жіноча організація не була самостійною, а творила вітку іншої організації. Рудницька, намагаючись поживити контакт з Іриною Павликовською, однією із членок головного віділу Союзу Українок, яка опинилася у повоєнній американській зоні, зосереджувала свої зусилля на зовнішню працю, думаючи, що Союз Українок відтворюється на принципах передвоєнної діяльності. Рудницька діяла у своєму звичному ширшому засягу, а не лише на форумі нової категорії "поневолевених націй", і їй не прийшло на думку, що загал еміграційного жіноцтва не розуміє її підходу.

Однак так сталося. Комбінація особистих амбіцій та партійних непогоджень разом з нерозумінням жінками партійних сварок та з всіма труднощами, зв'язаними з непевністю повоєнного існування, уможливили відтворення жіночого товариства без участі Рудницької. В її обороні виступали окремі жінки, але в основному її відсунули тихо, без галасу та відкритих аргументів. У повоєнному хаосі Рудницька просто зникла з виду.

Ці таборіві події боляче вразили М. Рудницьку, але вона намагалася не сходити з жіночої сцени і не відходити від українського політичного життя. Переїхавши до США у 1950 році, намагалася відтворити ті приязні відносини, які існували між Союзом Українок від часу його створення в 1925 році і вибуху війни та галицьким проводом Союзу Українок. Рудницьку вразило те, що її, голову Союзу Українок та створеного ще в 1934, а легалізованого у 1937 році Світового Союзу Українок, ніхто не привітав на новій землі, ніхто не поновив запрошення, присланого в 1933 році, приїхати на жіночий конгрес і відвідати жіночі гуртки в Америці. Страшенно боліло те, що ніхто навіть не повідомив її, не те що не запросив на філіядельфійський Конгрес Українського Жіноцтва, який, хоч Союз Українок Америки був членом Світового Союзу Українок від його створення в 1937 році, названо Першим світовим конгресом. Не вважала Рудницька ані цього конгресу, ані потім створеного СФУЖО правосильним. Вона старалася не творити нових організацій, а тільки відновити старі. Спочатку з малою групою осіб і з великим запалом хотіла відновити діяльність матірнього Союзу Українок.

Щоб нам, зі своєї сторони, відтворити історію перших років приїзду післявоєнних переселенців, треба ще вичерпних досліджень, але не місце відтворювати її тут. Для Рудницької як феміністки і організаторки жінок американський період творив сумний та болісний кінець. Їздила вона у справах матірнього Союзу Українок до Канади, де її вітали, слухали, де їй сподобалося здорове суспільне життя українців. Пробувала з мінімальною фінансовою допомогою організувати написання монументальної праці про жіночий рух на Україні. Листувалася зі своїми колишніми близькими співробітницями, заохочувала їх, пробувала знайти підтримку УНР. Шукала способів полегшити життя новоприбулим жінкам в Америці: плянувала дім для самотніх жінок та дім для старців.

Нічого їй не вдавалося. Не могла звикнути до Америки. Мала відразу до матеріалізму. Втративши статус, не могла звикнути до нового життя. Вона, політична особа, вважала себе на еміграції, а не на місці нового поселення. Вважала, що існуючі організації не стояли на рівні своїх завдань.

Партійність, примітивізм, погоня за грішми і виснажлива фізична потреба заробітку дратували її. 60 років життя, прожитого без особистого щастя, на громадській праці, а громади у неї вже нема. Навіть "Голос Америки", подаючи вістку про працю Союзу Українок, не згадав суспільних та національних аспектів, які творили суть діяльності організації.

Не вдалося зліпити й історії жіночого руху. Деякі жінки відійшли від проєкту, інші не хотіли писати, якщо їм не платили. Бракувало навіть другорядних матеріалів. Писати спомини, які нині так би пригодилися, Рудницькій було боляче. І вона покидає Америку, вертається до Європи 50-их років, яка ще зберегла прикмети минулого. Там продовжувала політичну працю і відкрила нові зацікавлення — почала присвячувати багато уваги релігійним питанням.

Небуденність Рудницької проявлялася з ранньої молодості. Вона шукала не так нових світів, як пізнання та систематичного вивчення того, в чому жила. Вона, без сумніву, була ідейною, відданою патріоткою України, країни своїх батьків. Цей патріотизм для неї був природним, невимушеним, не йшов у розріз з єврейським походженням її матері. Навпаки, її мати була україркою в такий самий спосіб, як і її батько, бо вони були мешканцями тієї самої землі. Завжди патріотична, Рудницька також дивилася на справи з дуже раціональними, обдуманими та цілеспрямованими міркуваннями. Не було в її писаннях, в її поведінці, в її публічних виступах елементів спонтанного популярного романтизму. Вона досконало розуміла потреби душі, важливість емоційного піднесення, символіку групової акції. Вона це заохочує, плакає, організує. Та саме творення цієї емоційної сили групи виходило поза її межі. Вона часто листувалася з Уляною Кравченко, яка стала поеткою жіночого організованого руху. Уляна Кравченко написала слова гімну Союзу Українок (музику скомпонував молодший брат Мілени Антін Рудницький), її вірші, вірші та прозові твори інших авторів, які спричинилися до творення нової української жінки, знаходили повне зрозуміння та підтримку Рудницької. У неї самої, однак, не знаходимо модного емоційного забарвлення, навіть такого загальноприйнятого за собою як цитування віршів у статтях і промовах. Її публічні виступи на всіх форумах вдали без цього.

Мілена Рудницька йшла своїм шляхом, який найкраще відповідав її талантам у повному розумінні та толеранції інших підходів. Студіювала вона філософію та математику, щоб могли ці предмети викладати в середніх школах. Тема її дисертації — "Математичні основи естетики Ренесансу" — незвична для жінки, тим більше у самому формуванні справи. Ренесанс в додатку не надто цікавив східних європейців.

ВІДІЙШОВ ВІД НАС ЕДВАРД КОЗАК — ЕКО

Професійні вимоги та політичні зацікавлення вона ставила на службу нації і вони виповнювали її життя. Вона не чулася відчуженою від загалу, її життя — виповнене щертю змістом, її світогляд зумовлював спосіб політичної дії, наскрізь демократичної та ефективною, її заангажованість йшла в парі з внутрішніми вимогами її життя. Цю стійкість перервала не еміграція, а напрям, який взяв верх в еміграційному житті і який позбавив Рудницьку громадської підпори. Наскільки можливо, вона далі брала участь у політичному житті, але це вже була обмежена діяльність. Рудницька пережила кризу модерного світу: схильність мас підпадати, так чи інакше, антидемократичним деструктивним ідеологіям.

На відміну від більшості свого довікля, Рудницька замолоду не була практикуючою католичкою. Але у 50-их роках вона почала присвячувати серйозну увагу вивченню релігійних догм. До релігії, як і до жіночого питання, націоналізму чи політики, вона принесла свій звичний обдуманий раціональний підхід. Цікавила її не обрядовість, хоч цілком розуміла, підтримувала та практикувала саме східне, українське висловлювання християнської католицької віри, а суть християнства та його ролі в житті людини. Русло зацікавлення залишилося — людина, але до раціонального, суспільного та політичного аспектів виявив людськості долучувала ще і новий натиск — тільки натиск, бо сам елемент завжди був — ставлення людини до Бога. Вибирала, як завжди, незвичну тему. У 1963 році появилася нова праця — "Дон Боско. Людина. Педагог. Святий". П'ять років раніше появилася друге видання знищеної у війну книжки "Західна Україна під большевиками".

У лютому 1963 року звільнено після 18-літньої каторги Блаженнішого Йосифа Сліпого, первоієрарха Української Католицької Церкви. Не всі відразу прийняли Ісповідника Віри як слід, добачаючи безпідставно скриті антиукраїнські потягнення в його особі. Рудницька була серед перших, яка привітала переміщення легендарного Митрополита Шептицького, який у 1941 році грізно остерігав перед пагубним терором яким "не убий". Рудницька зблизилася з мучеником, який став символом живучості віри та сили народу. У 1970 році появилася її остання книжка — "Невидимі стигмати".

В останні роки Рудницька знову почала думати про написання споминів. Перервала ці задуми недуга, і спомини зійшли з нею в могилу.

Померла Мілена Рудницька 29 березня 1976 року у Мюнхені. Там і похована.

22-го вересня ц.р. відійшов у Вічність Едвард Козак — Еко.

Розглядати різноманітну творчість Едварда Козака — це одночасно йти слідом його життєвого шляху, бо куди б не водила його доля, при ньому завжди був олівець, пензель, перо і... Муза.

Народився Едвард Козак в селі Гірне, а виростав у Дулібах на Стрийщині. Часто його питали, відколи він рисує і відповідь була — "від незапам'ятних часів". Розказував, як у народній школі вчителька уважно оглядала його рисунки і хвалила їх. Одного разу Еко відрисував з якогось календаря балканців у фезах і шараварах, а на питання вчительки, де він таких бачив, відповів, що так у його селі одягаються. Думав, що вчителька у його селі (сусідньому) не буває. Вона не сказала ні слова, а йому стало ніяково і подумав, що зле зробив, що збрехав. Кажуть, що тому в "Лісі Микиті" містив саму правду, хоч трохи "закарлючену".

До гімназії ходив у Стрию, а під час війни — у Відні. Вже тоді рисував, передусім карикатури. Пробував виступати в театрі, писав вірші, але завжди щось редагував.

Був членом Пластового куреня ім. Ярослава Осмомисла, який перебрав владу в Стрию 1-го листопада 1918 р. і став зав'язком Пластової сотні Січових Стрільців. Тут теж рисував і видавав листівки-газетки.

Після війни Едвард Козак переїхав до Львова. Як член УВО опинився в польській тюрмі. І там теж рисував і ладив гумористичний журнал. Був одним з підсудних у процесі УВО 1922 року. Після закінчення процесу його покликали до польського війська. Там рисунок і малюнок не раз ставали йому в пригоді. Розказував, як портрет, наскільки пригадує собі, дружини якогось офіцера допоміг йому дістати відпустку. Коли ж після нічної служби йшов спати, на дверях був рисунок з написом: "Ціхо, Козак сьпі!"

Мені пощастило переглядати Еків записник. Там знайшла вірш, датований 1924 р. Люблин. Еко пояснив, що написав, коли був у польському війську. Ось цей вірш "Весна":

*Відхили вікно — най пахнуть бози,
Й грудьми ловлю тебе я, весно,*

*Ловлю
невловиму
й не зловлю...*

*Леліє, ген, — десь пісня плетється
І я і бози Тебе ждем,
ждемо
не дождемось —
так жданої.*

*Едвард Козак, автопортрет.
Edward Kozak, selfportrait.*

А опісля — Львів. Едвард Козак стає учнем студії Олекси Новаківського.

Співпрацює з редактором журналу "Зиз" — Льоном Лепким, а згодом стає редактором. Від 1933 р. замість "Зиза" з'явився "Комар", а в ньому — Авенір Люшня — попередник еміграційного Гриця Зазулі. Еко розказував, як часто польська цензура залишала багато білих плям у "Зизи" чи "Комарі". Редакції дозволялось залишати тільки 30 примірників, непокалічених цензурою. Траплялося так, що заборонені і

карикатури й тексти з'являлися у варшавських гумористичних журналах... повністю. Там не діяла цензура.

В 30-их роках з'являється новий жанр з-під Екового пера — вірші. З тих часів є такі поезії як "Парнас", де він (кажуть, що під надхненням Антоничевого вірша "Весна" — "Антонич був хрущем і жив колись на вишнях") порозсаджував на галузках і тапетях усю творчу львівську "богему". Інші вірші цього жанру — це "Ярмарок", до якого надхненням були вози, які котилися перед вікнами хати в рідних Дулібах. Є ще інші вірші цього жанру, на жаль, маловідомі ширшому колу читачів.

В той час Едвард Козак аж до Другої світової війни ілюструє дитячі книжки та журнали: "Світ дитини", "Дзвіночок". Виконує художнє оформлення ряду книжок. Завжди активний у мистецьких товариствах, бере участь у виставках.

Продовжує працювати у цих ділянках у Кракові, куди емігрував під час Другої світової війни, а теж у дальшій мандрівці на Захід.

У Німеччині почав виходити гумористичний журнал "Лис", на який звертали увагу не лише українці. В Німеччині, Франції, Югославії, Голляндії передруковували політичні карикатури, а інколи цілі сторінки "Лиса".

Ще одна ділянка творчості Едварда Козака — це проекти театральних декорацій та одягу. Знайти їх можна в архівах театрів Йосипа Гірняка. Іларіон Чолган у книжці "Дванадцять п'єс без однієї" помістив ескізи одягу до п'єси "Останнє втілення Лиса Микити".

Свою мандрівку на Захід закінчила сім'я Едварда Козака в Дітройті. Тут довгий час ілюстрував "на живо" телевізійні програми для дітей. Однією з перших була "Рукавичка". Яків Гніздовський у статті з нагоди 25-ліття мистецької діяльності Ека згадує, що на опитування глядачів цієї програми прийшло 14,000 відповідей, і лише кілька — від українців. Опрацьовував Еко теж шкільні фільми — допоміжні при навчанні з дуже різноманітною тематикою: мітології, опери, життя композиторів тощо. Фірма, яка продукувала ці фільми, одержала на всеамериканському конкурсі три перші нагороди.

Аж ось 1-го листопада 1951 р. з'являється перше число "Лиса Микити" — хроніки життя нашої діаспори і огляд політичних подій світу у кривому дзеркалі гумору й сатири!

Едвард Козак був активним у багатьох організаціях, особливо тих, які об'єднували мистців, брав участь у численних виставках. Він радо спілкувався, а іноді й допомагав молодшим мистцям. Цікаве те, що на його виставках чи ювілейних святкуваннях завжди бувало багато малярів, чим не кожен мистець може похвалитися.

Характерним для Ека було те, що він не нав'язував свого стилю своїм учням ні своїм синам. І Юрій і Ярема йдуть своїм власним мистецьким шляхом.

Ласкава доля дозволила Екові відвідати Україну у 1990 р. У Львові вітали його особливо тепло, влаштували виставки, зустрічі. Дивує і тішить те, що преса в Україні подавала обширні інформації про довоєнний Львів і його культурне життя. Зокрема про творчість і діяльність Ека. Ось що пише львівський "Дзвін" про Едварда Козака: "Це явище за своєю природою львівське, за змістом і значенням — національне, за силою мистецького виразу — загальнолюдське. Тому воно залишило глибокий слід в історичному образі Львова, ставши знаком незнищимості народу, якому то масковано, та відкрито хотіли відібрати духовність. Едвард Козак бачив і бачить для України історичну перспективу".

Про мистця, його рівень, його вартість говорять твори його пензля, олівця чи писаного слова. Про особисту вартість людини, її доброту, серце — свідчать приятелі: хто вони, які вони і чому саме зв'язані своїми почуттями з тією особою чи її близькими.

Тут не можу говорити про Едварда Козака самого, бо завжди в моїй пам'яті і уяві бачу побіч нього пані Марію, яка випередила його в дорозі до Вічності. З оповідань друзів і знайомих ще із львівських часів знаю, що вона завжди була біля нього, з ним. Вони обоє були готові завжди комусь допомогти, когось підтримати, і саме ці люди ставали приятелями Козаків.

Я вдячна долі, що дозволила і мені включитися у цей "Козацький гурт". А в ньому були: Івась Керницький-Ікер, Микола Понеділок, Богдан Нижанківський-Бабай, Зоя Когут і Оля та Владко Кобзарі. Напевно були й інші, але я згадую тих, кого зустрічала особисто. Треба знати, що Микола Понеділок називав завжди п. Марію Мамою і навіть так адресував листи до мотелю "Ксеня" в Гантері.

Крім тих, яких я згадала, був ще ряд цікавих людей, що були близькими родині Козаків. Не уявляю відкриття виставки Козаків без Кедрина — І. Рудницького і присутності цілого ряду малярів, мистців і цілої кавалькади друзів з Канади. В мотелі "Ксеня" на панно, яке прикрашає стіну, можна побачити цілу мистецьку "богему" і діячів, які відвідували Гантер.

Коли Еки з'явилися в Гантері, то мотель "Ксеня" ставав "мов відпуст" для земляків, які не тільки хотіли побувати серед "космацької", як це Еко назвав, природи, вони хотіли погрітися у теплоті дружньої атмосфери Козаків. Пані Марія обов'язково вишивала, або "гачкувала" щось для чиеїсь дитини чи внуків, розмовляючи при тому із тими, хто поспішав відвідати її на терасі мотелю "Ксеня". Інколи йшла ще до крамнички в Гражді по дарунки для "когось", а Еко залюбки сягав до портфеля за грішми.

На виставку картин Козаків у мотелі "Ксеня" в

Гантері інколи прибували гості з далека, не тільки на те, щоб оглянути виставку чи купити картину, але теж, щоб поговорити з Еком, послухати пояснень і розповідей. Були теж розмови з гуртом приятелів. Пано на стіні мотелю зображує їх усіх. Мені не всіх довелося зустрінути. Але розмови цього гуртка, з яким мені довелося зустрічатися, заслуговували б на запис "усної словесности" вже не львівської, а американської "богеми".

Відійшли у засвіти Марія і Едвард Козаки. Відійшли вже й багато їхніх друзів та шанувальників. Залишилася не тільки мистецька спадщина, яку повинні ми зберігати. Залишили вони ще й іншу спадщину — живий приклад доброти, приязні, готовності допомогти. Це залишили вони своїм нащадкам і друзям.

Яків Гніздовський у статті з нагоди 25-ліття мистецької творчості Ека ("Свобода", жовтень 1954 р.) пише: "Може багато минути часу, поки появиться другий мистець, що сполучив би у собі усі риси, які посідає Еко: легкість і помисловість рисунка, блискучий гумор, письменницький талант і прикмети редактора". І далі: "Екова щоденна творчість входить в домену найбільшого мистецтва — "мистецтва життя". Еко ще заблизько нас, щоб ми його могли через сітку буденних справ вповні завважити. Японці гарно говорять про свою гору Фуджіяму, до якої мають великий сентимент: 'Фуджіяма зблизька мала, аж здалека вона велика'".

Едвард Козак.

Edward Kozak

OUR LIFE

Monthly, published by Ukrainian National Women's League of America

---

VOL. XLIX

NOVEMBER 1992

Editor: Marta Baczyński

ADDRESS BY THE PRESIDENT OF THE UKRAINIAN NATIONAL WOMEN'S LEAGUE, MILENA RUDNYCKY, ON THE OPENING OF THE UKRAINIAN WOMEN'S CONGRESS IN STANYSLAVIV, JUNE 23, 1934.

Milena Rudnycky was an individual of immense stature in Ukraine — a community and political activist, a teacher, a journalist and a leader in the Ukrainian women's organizations and the women's movement. She was born in 1892 in Zboriv, Halychyna, studied at universities in Lviv and Vienna. She received a doctorate in philosophy as well as degrees in higher education.

From 1921 to 1939 Milena Rudnycky was the ideologist of the Ukrainian women's movement and one of its chief activists. For many years she was the president of the Ukrainian National Women's League in Lviv, the president of the Ukrainian Women's Congress in Stanyslaviv in 1934, president of the International Ukrainian Women's League, and headed the political women's organization "Druzhyna Kniahyni Olhy."

During her term of office as president, the Ukrainian National Women's League developed into a large national organization which played a major role in the life of the communities in Western Ukraine.

M. Rudnycky was also a political activist. From 1928-35 she was a representative of the Ukrainian National Democratic Union Party to the Polish Parliament, where she worked on educational and foreign affairs committees. As a member of the Ukrainian parliamentary delegation, she often presented Ukrainian petitions to the League of Nations in Geneva. Frequently M. Rudnycky addressed various international audiences throughout Europe in order to acquaint the world community with the state of the Ukrainian people. From 1936-39 she was a member of the presidium of the Ukrainian Coordinating Committee in Lviv.

*Milena Rudnycky's journalistic activities were equally encompassing. Since 1918 she was a regular contributor to several publications and from 1935-39 the editor of **Zhinka** (Woman), the publication of UNWL. After immigrating to the United States in 1950, M. Rudnycky worked on a free lance basis with the daily newspaper Svoboda and with the Ukrainian editorial staff of Radio Liberty in Munich.*

A momentous, festive day!
A glorious festive moment!

This is a special day on which we celebrate the fiftieth anniversary of the Ukrainian Women's Movement. It is also extraordinary and magnificent because today the first all-Ukrainian Women's Congress is being held. Let's be honest: the fact that we were able to bring today's Congress to fruition, that through united efforts we were able to realize this project, the fact that we were all here together regardless of external and internal difficulties, in spite of all obstacles and the mean —

spiritedness of people — it fills us not only with gladness but with pride.

Is this not the first time in Ukrainian history that there is a congress boasting of such a vast territorial representation? Is this not the first time, that following the catastrophe of our nation's fight for liberation, so many Ukrainians from many lands, and political parties, with various viewpoints, beliefs, and convictions, united towards one common national goal, inspired by the desire to strengthen that goal, to instill our ideals in others and to bring them to realization.

Ukrainian women came together in the spirit of mutual responsibility for the existing reality, to act as cognizant co-creators of the Ukrainian future.

However, a huge black shadow hovers over our happiness. Our Congress is being held during extremely uncertain times and in unusually difficult and tragic circumstances. I ask your forgiveness, dear sisters, that these words of greetings cannot be as joyous as they should be.

We are celebrating this 50th jubilee of the Ukrainian women's movement during unusually difficult times. Perhaps never in history were the Ukrainian people subject to such hardship, such hell of physical and moral torture and suffering. As a result of the failed struggle for independence, Ukrainian lands were parcelled between four countries. The more time passes since the last efforts to gain independence, the clearer we understand and feel more poignantly the tragedy of the fact that we are stateless. We fully realize what it means to lack political sovereignty. It is not only economic exploitation, but poverty, not only a foreign school, but the neglect of huge reserves of potential spiritual energy which slumber in our children, not only cultural distancing but spiritual mutilation.

Statelessness promotes a subconscious feeling of inferiority in some and unbearable humiliation and shame in others. These are damages which reflect on the psyche of many future generations. These are foreign instigations, this is the breaking of the spirit, degrading of the character, this is our weakness and feeling of worthlessness leading to the most horrible forms of slavery and to the deepest moral debasement, all the way to national abandonment and treason.

At a time when small nations, without a significant past and lacking large material and moral resources, became independent national units due to a political crisis, our people were unable to realize this highest form of self identification, were not able to form themselves into a state as an emanation of their political, social and cultural strength.

However, this is not the end of the tragic circumstances of our Ukrainian people. The main, the largest, the most important part of our nation was not able to send representatives to celebrate this occasion.

The events transpiring today in Soviet Ukraine transcend the vision of the sickest imagination. One word that describes the situation: is horror! The struggle there is not for power, not for social rights, not for individual liberties, but for the most fundamental needs of human existence. We are witnessing how our ancient enemy — Moscow — began to deny us our very existence. Our foe takes away from us even the sources of survival which are available to the uncivilized citizens of the most devastatingly exploited colonies. We are the witnesses to the destruction of our people through famine, planned and executed as a means to squash all anti-Soviet moves, all independent currents and nationalistic attempts of our people. We have been witness-

ing for many years the bolshevik destruction of all the inherent characteristics of our nation, its moral, cultural and economic values, as they attempt to destroy ancient Ukrainian ideals, our religion and beliefs, our historical and folk traditions, and forcefully replace them with forms of social and spiritual life foreign to the Ukrainian psyche.

How many of our countrymen died in eastern Ukraine and in Kuban? 2, 5 or 10 million? As many as live west of the river Zbruch, maybe less or maybe more. No one knows. Imagine, sisters, imagine for a moment all of Halychyna, Volyn', Bukovyna and Sub-Carpathia as one huge cemetery without a single living individual. Imagine that the entire population had died. Think about this situation for a moment and bring it to its logical conclusion. Think that in Ukraine, one by one like mowed grass, the future of our nation died, our children. Old people died, weakened by illness and deficiencies. Men in their prime tumbled like felled oaks.

Only not as many women died. That is because mothers have a greater inner strength, and they need little to survive. During the famine in Eastern Ukraine they had the same unhappy privilege which women have during a war: to watch helplessly as those closest to them died. Imagine for one moment all the results of this famine, illness, epidemics, a weakening of an entire nation, think how the yet unborn children of parents who have been starved for years will look. Imagine the moral degradation of an individual whose only purpose is to find food to survive. Think about our homeland, this land of untold natural resources, this land of milk and honey, transformed into a wasteland. Eastern Ukraine, the source of our national culture and national ideals, a land which gave us Shevchenko and Lesia Ukrainka, Khmelnytsky and Mazepa, was transformed into a land where people lost their humanity, where the only method of protest, even for a communist, is suicide.

These millions did not die on a battle field like heroes, like knights. They did not sacrifice their lives to an ideal. They expired on roads, by fences, bloated from hunger.

Let us not say, sisters, that the enemy, those from Moscow, the Bolsheviks are responsible for this. No, this is our fault, our own fault that we have become paralyzed on the crossroads of history. It is our fault that we did not know how to master our own fate. But most of all it is the fault of our leadership, the intelligentsia, who did not know how to force our people to sacrifice at the time when Ukraine's future was being decided.

These thoughts poison our souls, and the bloody prick of our conscience brings sleeplessness, while shame burns our faces.

Under such conditions we are conducting the business of our Congress. But that's not the end. If you want to have the complete picture of our tragic circumstance, add to the statelessness and the physical annihilation of our people east of the river Zbruch, internal chaos due to the loss of our national energy which we utilize to

fight amongst ourselves. There probably is not another group of people on earth that would waste such tremendous resources in a totally unproductive way on internal squabbles. Perhaps we are the last ones to be able to afford such waste.

It is not that we lost our way and are blundering on paths which often run in opposite directions. The essence of the matter lies in the fact that such chaos does not provide for a healthy society nor is it based on the essential concepts and viewpoints of the individuals which make up that society. For the most part it leads to a semblance of anarchy, and caters to closed group or individual ambitions and interests. The internal disarray has led to political party strife and lately to religious conflicts.

Looking around we see hundreds of misunderstandings, quarrels, conflicts, in small matters as well as in the most important ones which concern our national existence. It is horrifying to realize that some individual groups treat the matter of our national survival from the viewpoint of their own prestige and interest. When we examine the methods of political struggle we admit to the total downfall of morality in internal social relationships. We have accepted the notion now that the principles of public social morality are totally different from private individual morality. The most unethical acts which an individual would never stoop to in private, have become accepted, are sanctioned in public life. And in step follow the constant suspicions, the desire to outsmart the political opponent, intolerance and malice, the lack of mutual understanding and compassion. The hate of Cain among the sons of one mother — such hate makes people helpless, paralyzes their strength and does not allow that strength to work for them.

Such unpleasant circumstances prevail among the people of all western Ukrainian lands as well as among the political and distant emigration.

However, the picture of Ukrainian reality which we have just painted would not be true if in it we saw only darkness and shadows, and not light and color.

In the last few years one of the more positive aspects of our life was the almost complete liquidation of sovietophile leanings, which like gangrene ate away at the heart of our communities in western Ukraine. The activities which occurred in Soviet Ukraine in the last year such as the unscrupulous destruction of anything relating to Ukrainianism by the red administration, and especially the famine, opened the eyes of even the most blind and naive and at the same time cut the legs from under the bolshevik propaganda.

The second unusually positive phenomenon in the darkness of our lives is the fact that the particular territorial skirmishes and conflicts prevalent between Ukrainians on the banks of the Dnipro and Dnister Rivers have disappeared. The deep rift precipitated by the events of 1919 and 1920 was obliterated. The wounds were healed. Mutual grievances, hurts and demands

were forgotten. What triumphed were the powerful concepts which unite: common blood ties, community consciousness, the feeling of unity in good and bad times.

It is apropos to remember that the organized Ukrainian women were the first to initiate the moral demobilization of the quarreling populace during the times of the terrible strife between the two segments of the Ukrainian people. At the point of the most dramatic conflicts between the two factions of our nation, the Ukrainian women's organizations provided the only opportunity for Easterners and Westerners to come together and work in unity. This occurred in individual European centers where our political emigres settled, for example in Vienna, in 1920 and 1921. The Ukrainian Women's Conference which was held in Lviv in 1921 first issued a call for peace, national unity and consolidation. For the past 13 years the organized Ukrainian women have consistently translated this call into action. It is also apropos to mention the fact that during the sovietophile craze which enveloped the Galician population, the Ukrainian women, organized in the Ukrainian National Women's League, were the first to boycott the sovietophile press as well as the activists who had one foot in the nationalist and the other in the Bolshevik camps.

The two problems just discussed — the resolution of the particular differences and the eradication of sovietophilism, both had a common source. This source was the growth of national consciousness throughout Ukraine. This is the most positive, most joyous fact of our present which, armed with faith for a better tomorrow allows us to weather these terrible times and strengthen our hopes for a brighter future.

Comparing the present state of the Ukrainian people with that of ten or twenty years ago, it must be confirmed that we are going forward, we are growing in strength. This such an obvious truth that there is no need to substantiate it. The imperishable Ukrainian national idea marches forward throughout Ukraine. Following a thousand year hiatus, this idea was also reborn in our most distant borderland, in Subcarpathia. This idea overcomes all the seemingly indestructible obstacles which the Bolsheviks have placed before it. This idea infuses the masses of ravaged and ruined Ukraine, overflowing with the tears and blood. It heals the deep wounds, regenerates its power and is reborn amid the victimized millions. This is a national idea and it commands miracles. We see the people in concerted, constructive work rebuilding from scratch the framework of their lives and in the tough struggle for each parcel of land, for each doorstep, for each reading room and business, they regain their strength.

National consciousness developed throughout all the strata of our society not only in the perception of national identity, but in the realization of the importance

of a deliberate struggle to achieve the national idea. The Ukrainian populace came to life. They should be admired for their determination to protect their national interest and for their readiness to sacrifice. In effect, the process of the national and political crystallization, the process of the changeover of a people into a nation is gaining ground. In this process the Ukrainian women's role is not any less than the men's.

However, before we define what is the place of women in our society and their role within the scope of the national struggle, we should examine the position of the Ukrainian people in the context of international politics and relationships.

It is difficult to describe in a few sentences what is happening in the world and how it affects us in a few sentences. We seem to be caught in the pincers of a great historical process during which all previously accepted dogmas and values are subject to a process of revision. We are in the vortex of chaos in which new forms of life, new human being are created, amid pain and meandering. Crisis — political and governmental, social and economic, cultural and spiritual — has enveloped the entire world, barring any knowledge where it will lead. Does this crisis herald the end of our culture or is it only a tremor of one epoch in the history of mankind.

No one knows, but that is not of major importance to us. What is though, that in these processes which sweep through the world, and into which we are pulled either by our will or forcibly, we do not become the object, but the subject of history. The idea is not to stand on the fringes of events, but to be the co-initiators of them, to fight for a better tomorrow, and not to be dissuaded by defeat or victory.

What route the international developments will take no one can foresee. Concerning the world situation, only one thing can be stated with certainty, and that is that nothing is certain. Relations are of short duration and shallow. They seem to change month by month. In a time span of 24 hours new political orientations and organizations are formed. It is even difficult to guess which of the changes are structural in nature and which are generated by expedience and will soon falter.

However, these changes are not of primary importance to us. The most vital issue for us is the course of their development. Do these changes have the tendencies to follow the paths of our interests, or are they going in the opposite direction?

We could reiterate a long list of facts which make it plain that on the international arena the horoscope for

Ukrainian affairs is bleak. The overwhelming dynamics of our two major neighbors, the petrification of the national organisms which absorbed the western Ukrainian lands, the opposition of factors whose interest is to retain the status quo of the contemporary map of Europe that has attached us to four countries — all these facts are detrimental and dangerous.

But, aside from these, there are indications, showing that time works for us and not against us. All signs point to an upcoming major military confrontation in the world. This is evident not only by the nervous atmosphere in Europe where the weapons race is on, but by increasingly menacing rumblings from the Far East. The problem of Eastern Europe is a consideration in world politics and tied to the hopes of the breakup of the Soviet Empire, which points to the fact that our affairs are becoming more topical on the global scale. Year by year the world is becoming more informed and interested in Ukrainian affairs. Never has there been so much written about Ukrainian matters as during the last year. And although everyone's approach to this is from the point of self interest, for we are still a valuable object to various governments and the so called influential circles, nevertheless more and more is heard throughout the world about the necessity of creating a Ukrainian state as a factor in global stabilization.

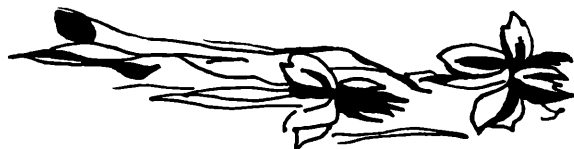
In order for the concept of an independent Ukrainian state to become a reality in world opinion, in order for this idea to be accepted by statesmen and the upper echelon of the European community, and be realized in the context of the political and economic requirements of Europe, we need to input a tremendous amount of hard propaganda. Above all we have to provide the world with numerous examples which show our determination and maturity for independence.

Let us not place too high a value on the implications of international propaganda. Let us not fool ourselves into thinking that someone either in friendship, sympathy or due to any other sense of fairness would help us.

We are aware that in the final decree the realization of our national idea depends only on us. On the other hand, however, we should appreciate the value of good contacts which are based on mutual interests.

End of part one of the address.

(Liberal translation from Ukrainian)
by *Marta Baczynsky*

THE UKRAINIAN MUSEUM: A CULTURAL EXPERIENCE

OLD TRADITIONS, YOUNG VISIONS

Lubov Wolynetz, curator of the folk art collection introduced the exhibition. Photo by author.

Traditions identify a given group of people, a nation. Shaped by generations, traditions pass through time imprinting on youth the cultural expressions which have molded the lives of their elders. Traditions are the bonds which link the past with the present. Traditions strengthen family life and provide a great measure of the cohesiveness which makes a nation unique and individual.

Traditions are very important in the culture of the Ukrainian people. For a millennium, through countless upheavals — social, political, economic and religious — the traditions of the people have safeguarded the parameters which have bound the people as a nation. In Ukraine today, traditions are more important than ever, and their reinforcement has a very strong and positive effect, especially on the children. Traditions associated with seasonal celebrations, with important events in the life of a family, with religious practices, with folktales, and inherent in the beauty and diversity of Ukrainian folk art — all contribute to an individual's development.

On September 26, 1992 The Ukrainian Museum hosted an unusual traveling exhibition entitled "Old Traditions, Young Visions. Ukrainian Folk Treasures as Seen by Children in Ukraine." The exhibition organized by the Vermont Folk Life Center and the Children's Art Exchange of Middlebury, Vermont, in collaboration with The Ukrainian Museum, first opened in 1991 in Vermont. Subsequently, it was seen at the Balch Institute for Ethnic Studies in Philadelphia, as well as at The Arcade in Providence, Rhode Island.

Lubov Wolynetz, the curator of The Ukrainian Museum's folk art collection explained the aim of this exhibition and others like it, as perceived by their organizers in Vermont. "They (the organizers) were convinced that art and artistic creativity is the universal language of all nations and through cultural programs and the exchanges of the various expressions of the arts it is possible to establish direct contacts between American children and teachers, with the children and teachers in the countries of the former Soviet Union. The organizers further believed that the exchanges stemming from such contacts would lead to mutual cooperative projects, to a greater understanding of the various cultures and a deepening respect and appreciation of these cultures."

The exhibition features works executed by school children of Ukraine — boys and girls ages 7 through 13. The works are paintings, drawings and collages. There are also several photographs of children at work, some photos of landscapes in Ukraine and village scenes. Also, for this exhibition Ukrainian American youngsters from the School of Ukrainian Studies in New York City worked on their interpretations of a favorite Ukrainian folktale "The Mitten." Their work is in the form of drawings, presented in an album.

Many examples of Ukrainian folk art such as folk costumes, *rushnyky* (ritual cloths), *pysanky*, Ukrainian Easter eggs, and *korovaii*, traditional wedding breads, supplement the exhibition. These folk art objects are from the collection of The Ukrainian Museum.

1. Birds. Ostap Vovk, age 12, Lviv, Ukraine. 2. Museum's Board of Trustees member, Lubov Drashevska admires the work of the young artists. 3. Dancing Couples. O. Tykajilo, age 12, Lviv, Ukraine. 4. Two pretty tots in red Andrea and Adriana Lebid took a little rest during their tour of the exhibition and offered

captivating smiles for the camera. 5. A charming young visitor Diana Dekajlo views the exhibition in comfort in the arms of her mother Christine and listens intently to a discussion her father Oleh Dekajlo, Esq., (right) has with Andrew Andriuk. 6. Wedding Couple. M. Najchuk, age 12, Lviv, Ukraine.

The exhibition is divided into several groups which present the following themes: "Symbolic Designs," "Ukrainian Folk Ways," "Seasonal Cycle," "Life Cycle and Rites of Passage," and "Folktales." Through these categories the young Ukrainian artists expressed their understanding and interpretation of their native traditions and folk art.

Overall, the exhibition offers a very pleasant and happy experience. Employing a color theme of red and yellow in supporting stands, labels and signs, the exhibition projects a carefree feeling reminiscent of childhood days, of lollipops and pretty balloons. It also brings a sense of wonder and admiration for the works of the participating young artists. The untrained childish hand on paper is at first evident, but quickly one is drawn to the sophistication of perception of the theme, to the budding talent evident in the composition, in the color applications, in the individual techniques of drawing and painting.

Chrystyna Pevny and Lydia Hajduczok of The Ukrainian Museum were responsible for the presentation of the "Old Traditions, Young Visions" exhibition at the Museum. The exhibition will be on view through November.

Guests during the opening of the exhibition. Photo by author.

Just recently I was on the verge of committing culinary suicide. Another day loomed on the horizon and I didn't know what to make for dinner. The irony of it is that I was in a well-stocked supermarket and for the moment completely lost and bewildered. My despair quickly found a kindred spirit when the woman next to me said in a terribly sad voice, "I give up, I just don't know what to cook anymore."

Well, to make a long story short, we tossed a few sentences back and forth over a large display of pork chops, the sale item of the week. She, it seems, had been a homemaker for fifty years. Can you imagine how many dinners, not to mention breakfasts, lunches and all kinds of in-between snacks she had prepared? Surely one more could be pulled from the vast stockpile of her cooking repertoire! So why was this woman in a no-cooking limbo?

She really wasn't. Neither was I. We were just making supermarket contact. One homemaker to another. Bonding. When you are the one in the family in charge of preparing meals, some idea for another dinner is always within reach. She took the pork chops, I chose chicken thighs. We met again at the fruit section picking Granny Smiths for apple pies. I'd like to share a fine recipe with you so that you will not be at a loss, wondering what to make for dessert after you decide what to make for dinner.

SOUR CREAM APPLE PIE

- 1 cup sour cream
- 2 tablespoons flour
- 3/4 cups sugar
- 1/4 teaspoon salt
- 1 teaspoon vanilla extract
- 1 egg
- 3 tart apples (Granny Smiths), coarsely chopped
- 1 (9 inch) pie crust (recipe below) unbaked

Blend sour cream, flour, sugar and salt. Stir in vanilla, egg and apples. Pour into pie crust and bake at 400 for 25 minutes. Sprinkle with topping and bake for another 20 minutes. Pie may be prepared ahead of time. Serves 8.

TOPPING

- 1/3 cup flour
- 1/2 cup brown sugar
- 4 tablespoons cold butter

Mix flour and sugar. Cut in butter to make crumbs. Sprinkle over pie to bake.

FRENCH PIE CRUST

- 3 cups flour
- 1 teaspoon salt
- 1 1/4 tablespoon shortening
- 1 tablespoon vinegar
- 1 egg
- 6 tablespoons cold water

Mix flour and salt. Cut in shortening. Mix until coarsely crumbled. Beat vinegar, egg and water. Blend with crumbs until smooth dough is formed. Divide in half and roll out for 2 (9 inch) pie crusts. Place in pie plates, prick bottom and bake at 475 for 10 to 15 minutes or fill and bake according to recipe directions.

Ще харчування

Від 1987 р. подаємо в тому часі приписи, пов'язані з Днем Подяки, який для нас, українців в ЗСА, став родинним святом. Як додаток до традиційного індика подаємо такі приписи:

ТУШКОВАНІ КАШТАНИ

- 1 фунт каштанів
- 1 горнятко курячого бульйону
- 1 ложка крохмалю (cornstarch)
- 2 ложки білого вина або шері
- сіль і перець — до смаку
- 4 ложки масла або маргарини

Зварені і обібрані з лущинки каштани вкласти до ринки і залити бульйоном, щоб покрити. Змішати вино з крохмалем і влити до каштанів. Посолити і поперчити до смаку, накласти зверху пластинки масла. Накрити ринку і варити на дуже малому вогні 45 хвилин, щоб каштани були м'які. Ними можна обкласти полумиска з індиком або змішати зі звареною брюксельською, посипаною смаженою тертою булкою.

Коли залишиться трохи індика, можна приготувати:

БРОКОЛІ З ІНДИКОМ І МИГДАЛЕМ (на 4-6 осіб)

- 2 горнятка локшин (medium noodles)
- 1 коробка морожених броколі
- 2 ложки масла або маргарини
- 2 ложки борошна (муки)
- по 1-му горнятку молока і курячого бульйону
- 2 горнятка нарізаного в кубики індика
- 1 горнятко нарізаного в кубики сиру "чедар"
- 1 ложечка "Worcestershire Sauce"
- сіль і перець — до смаку
- 1/4 горнятка зарум'яненого, нарізаного в скалки мигдалю

Зварити локшини і накласти до огнетривалого посуду. Нарізати броколі в 1-інчові куски (залишаючи китички) і змішати з локшинами. Приготувати підливу з масла, борошна і рідин, додати сир і "Worcestershire", сіль і перець (до смаку). Варити мішаючи, щоб сир стопився. Додати кубики індика і вилити на локшини. Китички броколі уложити зверху і посипати мигдалем. Пекти 30-35 хвилин при температурі 350°.

КОРЖ ЗІ СВІЖИХ ЖУРАВЛИН НАШВИДКО

- 4 горнятка журавлин (cranberry)
- 2 горнятка цукру
- 1 горнятко дрібно нарізаних горіхів "пекан"
- 2 великі яйця
- 1 горнятко борошна (муки)
- 1/4 горнятка стопленого "кріско"
- 1/2 горнятка масла або маргарини (стопленого)

Натовстити 10-інчову форму на "пай". Нагріти піч до 350°. Покрити дно форми журавлинами, на які посипати 1-им горнятком цукру і горіхами.

В малій мисці вбити електричною мішалкою яйця з рештою цукру. Всыпати борошно, оба товщі і вбивати на малій швидкості, щоб було добре змішане. Залити тим тістом журавлини. Пекти 1 годину, щоб зарум'янилося. Можна подавати гаряче або холодне зі збитими вершками чи морозивом.

КРЕМ З ВИНА

- 1/2 коверта желатини без смаку, розпущеної у вині
- 2½ горнятка вершків (half & half)
- 1 горнятко вина "шаблі"
- 1/2 горнятка цукру
- 1/4 горнятка коньяку
- 2 ложки соку з цитрини

Вбити вершки на густий крем. По черзі вбивати решту складників і дуже добре вимішати. Накласти до холодних чарок і можна зверху посипати стружками цитринової шкурки.

ХРИСТЯ НАВРОЦЬКА

БАРАБОЛЯНА САЛАТА З ЧЕРВОНОЮ КАПУСТОЮ

Приготувати бараболяну салату в будь-який спосіб і накласти її до великого полумиска. В середину дати салату з червоної капусти, на яку потрібні:

- 1 головка червоної капусти
- 4 ложки цитринового соку або яблучного оцту з 1 ложечкою цукру (оцет розпустити водою).

Капусту зварити (не переварити) в посоленій кип'ячій воді. Відцідити і сразу полити соком з цитрини або оцтом, щоб колір був червоний. Накласти на середину полумиска. Прикрасити: 2 яйця, зварені на твердо, поділити кожне на 4 частинки. З білків зробити великі квітки, а в середині посипати перетертими через ситко жовтками.

ПОМАРАНЧІ З КРЕМОМ З "АМАРЕТТО"

- 6 великих помаранч "navel"
- 2 помаранчі на сік
- 2/3 горнятка лікеру "Амаретто"
- 1/3 горнятка цукру
- 1/4 горнятка крохмалю (cornstarch)
- 1 коверта желатини без смаку
- 1 горнятко вбитих вершків (heavy cream)

Розрізати 6 помаранч на половини. Витиснути сік з 6-ти половинок і 2-ох цілих. Повинно бути 1½ горнятка соку. Вирізати м'якуш з 6-ти інших половинок і поділити на частинки, які змішати з 1/3 горнятка лікеру. Окремо в риночці змішати цукор, крохмаль і желатину. Поволі вливати помаранчевий сік і решту "Амаретто". Варити, мішаючи, на легкому вогні, щоб згустіло. Вставити ринку у воду з льодом, мішати аж крем прохолоне і згустішає. Змішати з вбитими вершками. В кожній половині помаранчевої "коробки" зрізати вершок, щоб "коробка" могла стояти, наповнити їх відкладеними помаранчевими частинами і зверху накласти густий крем. Вкласти помаранчі до холодильника на 6-8 годин. Перед поданням зверху можна посипати покришеними тістечками "Амаретто", які можна купити у крамницях.

Пригадуємо, що Союз Українок Америки перевидав куховарську книжку "Українські страви" Зеновії Терлецької. Книжка є в полотняній твердій оправі — ціна 16.00 доларів. Замовляйте її! Відділи одержують 30% знижки.

ХРОНІКА ОКРУГ

ОКРУГА ОГАЙО

Хроніка за 1991 рік.

Округа Огайо об'єднує 6 відділів.

Відділ	Місцевість	Голова
7-ий	Акрон	Олена Мартинюк
12-ий	Парма	Дора Сторожинська
33-ий	Клівленд	Ольга Дем'янчук
8-ий	Клівленд	не переслав хроніки
69-ий	Лорейн	не переслав хроніки
116-ий	Ірі, Па	Дарка МакКей

ПРАЦЯ ПО ВІДДІЛАХ

7-ИЙ ВІДДІЛ. Загальні збори Відділу відбулися 2-го грудня 1990 р.

5-го грудня — засідання Управи і референток.

13-го січня 1991 р. — різдвяна зустріч членок з родинами та приятелями. Зібрано "коляду" для дітей Чорнобиля.

10-го лютого — сходина, на яких обговорено програму відзначення 60-ліття Відділу.

14-го квітня — сходина Відділу.

2-го червня — звітні сходина про святкування 60-ліття Відділу.

15-го вересня — сходина, присвячені збірці книжок для України та плануванню поїздки до Вашингтону на маніфестацію визнання незалежності України.

13-го жовтня — сходина Відділу та звітування про імпрезу Окружної Управи СУА в Клівленді для придбання фондів Українському Музеєві в Нью-Йорку.

10-го листопада — сходина Відділу — звіт про висилку книжок до Сайбер та звіт із 75-ліття Міжнародного Інституту. Відділ влаштував виставку ляльок в народній ноші. Три членки Відділу були присутні на полуденку.

Відділ провів збірку для дітей Чорнобиля.

Написано до "Нашого Життя" про 60-ліття 7-го Відділу.

12-ИЙ ВІДДІЛ.

20-го лютого — лекція Сергія Конєва.

3-го березня — окружне Свято Героїнь, головну доповідь прочитала членка Відділу Дарія Городиська.

9-го березня — Відділ взяв участь в окружному з'їзді.

14-го квітня — загальні збори Відділу.

3-го травня — на запрошення Відділу д-р Давид Марпл, визначний советолог, прочитав лекцію у Клівленд Ситі клубі для відзначення 5-ої річниці трагедії в Чорнобилі. Того ж дня увечорі — лекція в залі св. Йосафата в Пармі.

4-го травня — членка Відділу Лідія Вирста провела інтерв'ю з д-ром Д. Марплом на українській радіопередачі.

15-го травня — проведено збірку на Медичний Фонд допомоги дітям Чорнобиля. Розпочато курси української мови. Дві групи зустрічаються два рази в тиждень. Інструктор — Вікторія Бечка, членка 8-го Відділу.

13-14-го липня — Відділ взяв участь у фестивалі при церкві св. Трійці в Норт Роялтоні. Прихід — для дітей Чорнобиля. Відділ подарував незрячому хлопчикові зі Львова Тарасові Дороцькому 75 дол.

4-го серпня — на дитячому фестивалі миру в місцевому коледжі Каягога Коммюніті Відділ подав інформацію про трагедію Чорнобиля.

21-го вересня — участь в музейному бенефісі Округи на фонд Українського Музею в Нью-Йорку. Дарія Городиська мала слово про афіші, видані УМ.

22-го вересня — Відділ взяв участь в маніфестації у Вашингтоні.

29-го вересня — на Міжокружній конференції культурно-освітньої та музейної референтур членка Відділу Дарія Городиська виголосила доповідь.

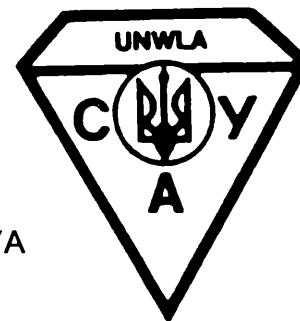
20-го грудня — різдвяний базар.

Відділ утримує дитячий садочок-кляси 3 рази в тиждень. Передплачує журнал "Наше Життя" для Союзу Українок у Києві. Висилає харчові пачки для потребуючих родин у Києві. Закупив вітаміни на 100 дол. для дітей Чорнобиля. Відділ подарував: 50 дол. студентці Наталії Ющук, 50 дол. для Фондації Сайбер, 25 дол. на пересилку книжок в Україну, 20 дол. на закуп друкарської машинки для Сайбер — Світло у Львові.

33-ИЙ ВІДДІЛ налічує 75 членок, дві померли. Членські вкладки і передплату "Нашого Життя" вплачено повністю.

Влаштовано три доходи імпрези: різдвяну зустріч, базар і пікнік. Відбуто 9 засідань Управи і 7 ширших сходин.

Культурно-освітня референтура (референтка Люба Боднар). Показ відео з подій в Україні, прозирки "Альпійські озера і околиця". Доповідь про Лесю Українку прочитала Стефа Балагутрак, про Віру Свенціцьку і Ольгу Дучимінську — Марія Грушкевич, про українську матір і Зелені Свята — Люба Боднар, здоровельні поради подала Міра Грабець. На одних сходинах Відділ гостив Стефанію Шабатуру, яка розповіла про події в Україні і працю Товариства "Милосердя" у Львові, головою якого вона є. Ольга Дем'янчук прочитала доповідь Ірини Кашубинської "Значення усної історії", яка була виголошена на Міжокружній конференції. Показано відео зі святкування в Києві 135-ліття з дня народження Софії

**П'ЯТА РІЧНИЦЯ ЗАСНУВАННЯ ДОМІВКИ СУА
В ДІТРОЙТІ**

У неділю, 4 жовтня, союзнянки і гості (80 осіб) зійшлися у нашій Домівці. Н. Гевко, голова Округи, привітала присутніх, почесних голів О. Климишин і П. Будзол та сказала такі слова: "Наш задум сповнений і завершений наші сподівання. То наша гордість — наша власна хата. Маємо Домівку, мусимо сплатити борг і приєднати молоде членство, щоб далі працювати для нашої організації і для вільної України".

Всі проспівали гімн Союзу Українок. Ксеня Антипів та Ірина Тарнавська, культурно-освітні референтки Округи, приготували цікаву розвагову програму, яку провадила пані Ксеня. Вона розповіла історію жіночого руху на Україні.

Тут, в Дітройті, минулого року ми відсвяткували 65-ліття СУА і займаючи таке відповідальне становище жіноцтва в нашій Окрузі, змагалися, стриміли до того, щоб придбати власну Домівку, що завершилося в 1987 р. з ініціативи Ліди Колодчин. Пані Ліда коротко пригадала тернистий шлях, що привів до мети: "Ми всі є власниками Домівки, — сказала вона. — Дальша наша ціль — сплатити борг і розширити приміщення, бо не лише ми користуємося, але й інші організації. Це є вислід нашої праці і ми горді, бо наше п'ятиліття припало на першу річницю незалежної України. Жінка відіграє велику роль в нашому житті, ми всі спільно докладаємо зусиль, щоб підтримати амбасади, консуляти, допомагати дітям Чорнобиля і нашій вільній Україні".

За словами Ксені Антипів, "проголошення самостійної України потрясло новиною не лише українське населення, але й цілий світ. Перед нами стоїть завдання — перебороти всі непорозуміння, незгоди".

Зоя Когут у своїй поемі "Отче наш" дала образ нашої діяспори: "Розгублені, розбиті". Поетка звертається до Всевишнього: "Дай розуму нам в єдності змагатись, щоб не втекла доля нам!"

Подано обід, який приготувала пані Євич і 76-ий Відділ СУА. Підняли ми тост на честь п'ятиліття придбання Домівки.

Після смачного обіду програма продовжувалася. Пані Ксеня попросила до фортепіяна Любу Щесюк, піяністку зі Львова, яка викладала у Львівській консерваторії, а тепер мешкає зі своєю родиною у нашій громаді. Тому що цього року припадає 150-ліття з дня народження М. Лисенка, батька класичної музики, Любов Щесюк виконала твір композитора "Пісня без слів".

Дарія Конюх, яка перебувала у Львові під час перевезення праху Патріярха Йосифа з Риму, поділилася враженнями від поїздки на Україну.

Олена Лісківська розповіла про перебування в Києві на Всесвітньому Форумі українців. Зворушливим був момент, коли Микола Плав'юк, президент УНР а екзилі, склав повноваження діяльності державного Центру Української Народної Республіки в екзилі.

Віра Крива, недавня жителька Львова, продекламувала два свої вірші: "Що є Бог?" і "Україні". Д-р Уляна Климишин передала для 76-го Відділу СУА фотографію пам'ятника Н. Кобринської, ім'я якої носить Відділ. Марта Шехович — наш поет-лауреат приготувала веселий вірш "Пригадаймо, як то було?" Л. Колодчин провела збірку на сплочення боргу за Домівку, а К. Антипів і Н. Гевко подякували всім, хто причинився до цього успішно проведеного свята, і подякувала за присутність. У щирій і радісній атмосфері всі прощалися і від'їжджали додому. Свято закінчено молитвою.

О. Панчак,
пресова референтка
Округи Дітройті

*****
ПРОСИМО НЕ ЗАБУТИ ПРОДОВЖИТИ ПЕРЕДПЛАТУ ЖУРНАЛУ "НАШЕ ЖИТТЯ"
ЧИТАЧАМ В УКРАЇНІ
*****

ДОПИСИ СОЮЗУ УКРАЇНОК УКРАЇНИ

ЗАКАРПАТТЯ

24 листопада ц. р. минає рік від установчих зборів, на яких створено крайову організацію Союзу Українок Закарпаття.

В Ужгороді я мала нагоду зустрітися з головою Союзу Українок д-р Оксаною Ганич та головою секретаріату доцентом Ганною Божук, від якої одержала багато цікавих інформацій.

Вже від квітня 1991 р. в різних районах Закарпаття діяли осередки СУ, які тепер налічують понад 500 членок. Однак ще і досі відчувається боязнь жіноцтва вступати в СУ, яку можна пояснити залякуванням людей тоталітарною системою, що принижувала людську гідність. Г. Божук згадує, що академік Ігор Юхновський закликав учителів України "пробудитися із летаргічного сну і активно включитися у суспільно-громадське життя й працювати для розвитку незалежної України".

У 1991 р. управа Союзу Українок зорганізувала зустріч зі студентками, у висліді якої постав осередок СУ на філологічному факультеті Ужгородського університету, який налічує вже 20 членок і який провів ряд літературно-мистецьких вечорів, присвячених Ліні Костенко, Тарасові Шевченкові, Олені Телізі та закарпатському поетові Василеві Гренджі-Донському. За старанням Г. Божук і Н. Вигодованець, до 110-річчя від дня народження поетеси Марійки Підгірянки надруковано ряд статей у пресі, підготовано передачу для обласного радіо та виховну годину в дитячому садку в Ужгороді з участю дітей. Під керівництвом учительки середньої школи Г. Матейко влаштовано дитячий концерт.

У 5-ту річницю чорнобильської трагедії Союз Українок в Ужгороді влаштував благодійний вечір, прибутком з якого передано для Фонду Чорнобиля, а також проведено збірку грошей на радіомаратон "Чорнобильські дзвони".

Голова ради Союзу Українок Закарпаття професор медичного факультету Ужгородського університету д-р Оксана Ганич входить в республіканський комітет Чорнобиля, який очолює депутат Верховної Ради України Володимир Яворівський. В селі Великий Бичків з ініціативи колишньої репресованої Надії Бечук проведено збірку сухих овочів для дітей з

чорнобильської зони, які Н. Бечук сама відвезла до київської та івано-франківської лікарень.

23-25 серпня 1991 р. в Чернівцях відбувся конгрес Союзу Українок, на якому делегатками від Закарпаття були Марія Зілгалова і Галина Матейко. У республіканському конгресі СУ в Києві у грудні 1991 р. взяли участь 20 делегаток з Закарпаття під проводом голови д-р Оксани Ганич, яка виступила з доповіддю.

З ініціативи СУ в Ужгороді була зорганізована група колядників із студентів, викладачів та журналістів, які колядували хворим в обласній лікарні та українським родинам. А вже 1992 р. в колядуванні включилися і учні. Радісно, що молодь знайомиться з народними традиціями.

Відвідала Закарпаття, її родинну землю, Марія Хименець, активістка жіночого руху на Закарпатті в 30-их роках та активна членка 70-го Відділу СУА. Її розповіді передавало Закарпатське радіо.

Одним з найважливіших завдань Союзу Українок Закарпаття було відродження та проведення на високому рівні Свята Матері, яке справді принесло повне задоволення організаторам. Публіка була захоплена високим мистецьким рівнем програми. Преса і радіо широко відгукнулися про це свято. Уривки були показані на обласному телебаченні. Свято спричинилося до приєднання нових членок СУ. Вже на початку червня цього року проведено установчі збори в містах Берегове і Мукачів.

СУ допоміг в організуванні курсів української мови в ужгородському військовому гарнізоні. Членка СУ Р. Карпинець читала лекції для офіцерів. Голова СУ д-р О. Ганич виступила у міському відділі народної освіти з пропозицією відносно дитячих садків, щоб новозбудований садок перетворити у базовий для перевишколу вихователів.

Після п'ятимісячних заходів, місцева влада 13 травня ц. р. зареєструвала Союз Українок. Тепер СУ має вже свою печатку та розрахунковий рахунок у Закарпатському банку.

Члени ради СУ візьмуть участь у підготовці Міжнародного фестивалю української поезії, запланованому на жовтень цього року.

Д-р Оксана Ганич. Фото Христі Навроцької.
Dr. Oksana Hanych. Photo: Khrystia Navrocky.

В розмові зі мною Ганна Божук згадала про пляни СУ. Мрією є спільно із крайовими організаціями СУ західних областей і зарубіжною діаспорою видавати жіночий журнал. Плянують встановити

зв'язки з українськими товариствами у східній діаспорі — в Казахстані, Литві, Латвії, Молдові, Москві, на Далекому Сході, Зеленому Кліні. "Ми мусимо рятувати наших жінок, — сказала Г. Божук, — щоб повернути жінку до підрубаного кореня, повернути традиції, звичаї, народну мораль, педагогіку, етику і естетику. Допомогти жінці стати знову біля всього найсвятішого. Починати нам треба з дитячих садків, з навчання молодих жінок колискових українських пісень, виховувати молодь як будівничих молоді незалежної соборної України".

Треба подивляти, що в такому короткому часі, бо тільки рік минув, СУ Закарпаття проробив таку велику працю і має дуже цікаві пляни на майбутнє. З пошаною і подивом треба дивитися на жінок, повних захоплення і надій. Їхня праця має велике значення для жіноцтва як частини народу Срібної землі, яка перебула різні окупації та переслідування від чужих. Їм потрібні моральна підтримка від діаспори, зв'язок та співпраця з нею.

Христія Навроцька

ЧЕРНІГІВ

Вельмишановна редакціє часопису "Наше Життя"!

Від імени Чернігівського відділу Союзу Українок щиро дякую Вам за надіслані примірники Вашого часопису. Ви не уявляєте собі, як нам важливо відчувати, що ми є часточкою світового руху українського жіноцтва і що про нас знають у світі! Таке знання надихає і підтримує нас у ту хвилину, коли, буває, і руки опускаються, бо в наших умовах, умовах північно-східнього кутка України, де міське населення повністю, а сільське у великій мірі зрусифіковане, втратило мову і відчуття приналежності до українського народу, гордості за цю приналежність, прагнення відроджувати втрачене.

Однак ми робимо, що можемо. Лише протягом останнього року вперше в Чернігові провели свято Миколая, організували різдвяний Вертеп, колядки та щедрівки, Великодні Свята, відзначили День Матері, свято Івана Купала, а на Зелені Свята відродили давній, суто поліський, звичай "водіння куца".

Нагородою нам є те, що люди, наші "забамбулені люди", як каже наш земляк, колишній дисидент, а нині посол України в Канаді Левко Лук'яненко, тягнуться до таких заходів. Скажімо, від нашого "куца", якого ми "водили" по місту, люди прагнули відщипнути хоч листочок, хоч гілочку — на щастя. А одна старенька бабуся згадала, що й справді таке народне свято було ще за її пам'яті на Чернігівщині.

На свято Івана Купала ми вже зібрали кілька сотень людей у міському парку, які хотіли послухати купальських пісень, побути біля купальського вогнища, а то й стрибнути через нього. Дівчата пускали на воду вінки із свічечками.

На День Матері (10 травня) Чернігівський відділ СУ спільно з єврейською жіночою громадою Чернігова організував благочинний обід для стареньких, самотніх, багатодітних.

Отакі наші деякі справи. Але це все дуже важко дається. Ентузіястів мало, коштів мало — лише наші внески. Збори та наради доводиться проводити у моєму невеличкому двокімнатному помешканні. Але ми віримо, що колись доживемо до кращих часів і наша держава стане не лише незалежною, але й українською державою.

Дуже корисним для нас був би якийсь сталий зв'язок з яким-небудь Відділом наших посестер в Америці. Це дало б нам змогу обмінюватися досвідом роботи, мати корисну літературу. Ми могли б прийняти у наших сім'ях когось з тих членкинь СУ Америки, хто хотів би приїхати на Україну і відвідати наш регіон. Сподіваємося, що така співпраця була б корисною для обох наших відділів СУ і, звичайно, для України.

Раїса Решетнюк,
голова Чернігівського відділу Союзу Українок

ТЕРНОПІЛЬ

Установча конференція "Союзу Українок" в місті Тернополі. Липень, 1990 р.

Союз Українок на Тернопільщині відсвяткував першу річницю відродженої організації. Осередки (відділи) є не лише в Тернополі, а й в районах. Найбільший — у Борщівському районі — 15 осередків, понад 400 жінок. В селі Грошова цього району — 120 жінок в Союзі Українок. Є осередки в Бучачі, Монастириськах, Підволочиську, Чорткові, Збаражі, Копичинцях, Хоросткові, Скалаті і по багатьох селах області. Найстарша союзниця — п. Снітинська, яка має 91 рік, але ще виступала на обласній звітно-виборній конференції. Багато в СУ є тих жінок, що були членами Союзу Українок до 1939 року.

Чорнобиль — глибока рана на тілі України, яка постійно ятрить і болить. Це особливо гостро відчувається при зустрічах із дітьми, що несуть у собі відбиток тієї трагедії. Ми звикли, що де діти, там має бути радість і сміх. А, виявляється, не завжди, бо сміх лунає там, де здоров'я, а тут...

Із Житомирщини до нас на відпочинок приїхало багато школярів. Щоб хоч чимось допомогти їм, а також прилучити своїх дітей до добрих справ, Союз Українок провів свято "Діти — дітям". Діти Тернополя — дітям Чорнобиля.

В парку ім. Т. Шевченка над мальовничим озером на літній естраді дзвеніли дитячі голоси: школярі і

дошкільнята співали пісень, розказували вірші. Виступили тут і діти із сиротинця. Союзниця організували виставку-розпродаж вишивок (блюзок, серветок), а поруч стояли столики із канапками, розмаїтим печивом. Діти розігрували льотерію, тішились фантами. А над парком літав білий тополиний пух, вкривав землю і дитячі личка, ніби очищав усе довкола...

Не приїхали на свято чорнобильські діти, заважкі для них у таку спеку переїзди (декому по кілька разів на день пускається носом кров). Та всі, хто був на святі, розуміли, що вони не лише учасники акції, а й роблять добре діло, бо гроші, виручені тут, підуть для дітей із чорнобильської зони. На 680 карбованців союзниця купили апельсинів і відвезли у табір "Барвінок", що у Зборівському районі, де відпочивають маленькі дітки із мамами. Привезли їм не лише апельсини (хоч і це дуже добре, бо дехто з них вперше їх побачив), а й щире слово і рідну українську пісню. Треба було бачити очі матерів, посмішку, здивування і радість на обличчях малечі, щоб переконатися — зроблено потрібну справу.

м. Тернопіль

Марія Гром'як

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ
203 SECOND AVENUE
NEW YORK, NEW YORK 10003

ДАТКИ НА УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ

500.00 дол. — Федеральна Кредитова Кооператива "Самопоміч" в Нью-Йорку;

250.00 дол. — Кредитова Кооператива в Ньюарку, Н. Дж.;

150.00 дол. — Богдан і Ірена Чайківські;

по 100.00 дол. — Вестінггауз Електрик Корп., дорівнюючи даток Богдана Шепеляво, Богдан Бойчук і Марія Ревакович, Федеральна Кредитова Кооператива в Балтиморі;

по 50.00 дол. — д-р Олександр Кміцікевич, Оксана Рак;

по 40.00 дол. — Зенон і д-р Теодозія Савицькі, Наталія Канюга;

по 30.00 дол. — Олена Нессіна, Євстахія і Мотря Мілянчи, Лука й Ірена Біянські, Андрій і Катерина Буки;

по 25.00 дол. — Іван й Ірена Мокрівські, Святослав Н. Коцибала;

по 20.00 дол. — Любомира Лампіка, Олена Коровицьська, Надія Демдович, Олена і Роман Поритки;

15.00 дол. — Неллі Шаркевич-Федеркевич;

по 10.00 дол. — Оксана Кривицька, Катерина Дума, Іванна Вовк, Ярослав Бобинський, Оксана Пристай, Роза Воробель, Еміліян Майковський.

НА БУДІВЕЛЬНИЙ ФОНД

По 1,000.00 дол. — Вестон Дінкінсон Фондація, дорівнюючи даток Мирона і Ольги Гнатейків, Володимир і Анна Раки, Параскевія Пікас-Витвицька, 62-ий Відділ СУА — із бенкету на оселі Українського Братського Союзу "Верховина" 28-го червня ц. р. в пам'ять св. п. д-ра **Богдана Цимбалістого**;

500.00 дол. — Стефан і Володимира Сливоцькі;

250.00 дол. — Український Братський Союз;

200.00 дол. — Гелена Шлаффер;

165.00 дол. — Аркадія Оленська-Петришин;

105.00 дол. — Василь і Павліна Камінські;

по 100.00 дол. — Володимир і Стефанія Чорнодольські, Марта Цимбаліста, д-р Євген і Лідія Грабарчуки, Михайло й Ірена Кіндрачуки, Наталія Єреґа, Белкор Коммунікейшен, дорівнюючи даток А. Долинського, Клавдія Салюк, Теодозія Гурик;

по 50.00 дол. — Осип і Стефанія Іванчуки, Марія Оленська, Микола Богдан, Орест і Лідія Глути, Олександр і Р. Воробкевичі;

30.00 дол. — д-р Богдан і Дарія Кекіші;

по 25.00 дол. — Теодозія Депутат, Мирослава Савчак, Осип Фіріщак, Галина і Богдан Канюки, о. Михайло і Юлія Добуші, 56-ий Відділ СУА, Василь і Анна Пищимухи, Євгенія Харченко, Клавдія Кіндзельська;

по 20.00 дол. — Антоніна Туринська, Віра і Володимир Мазярі, Олександр і Анна Одуляки, Ігор і Софія Раковські, інж. Осип і Ярослава Гапії, Марія Ключас, Ольга Масюкевич;

по 15.00 дол. — Володимир і Катерина Папуги, д-р Ярослава Грабович, інж. Богдан Загайкевич;

по 10.00 дол. — Анна Грицковян, Євгенія Явдошин, Володимир і Анастасія Мерешаки, Анна Чупа;

5 дол. — Надія Гричишин.

У пам'ять родини складаю 100.00 дол. на Будівельний фонд Українського Музею.

Роман Фенчинський

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

В першу річницю смерті мого найдорожчого чоловіка **бл. п. Богдана Цимбалістого** в його пам'ять складаю на Український Музей **1000.00 дол. Марта Цимбаліста**.

У світлу пам'ять **бл. п. Василя Качмара 100.00 дол.** на Український Музей в Нью-Йорку склала **Зірка Воронка**.

Замість квітів на свіжі могили **бл. п. Андрія Соколика і бл. п. Василя Мельничука** складають **50.00 дол.** на будову Українського Музею в Нью-Йорку **Володимир і Анна Столярські**.

В пам'ять **бл. п. Олени Танчак**, мами нашої приятельки д-р Марії Дицьо, **25.00 дол.** на потреби Українського Музею складають **Ярослава і Роман Ракочі**.

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Романа Кравцева** на Український Музей **20.00 дол.** складає **Ярослава Лабка**.

У світлу пам'ять **бл. п. Лідії Савойки** на потреби Українського Музею **100.00 дол.** складає **Рената Голод-Третяк**.

Замість квітів на свіжу могилу свого довголітнього друга **бл. п. Василя Мельничука 30.00 дол.** складає **Любомир Лампіка**.

Замість квітів у вічну пам'ять **бл. п. Оксани Кордуби-Ілляшенко 100.00 дол.** на Будівельний фонд Українського Музею складають **Богдан й Ізидора Боярські**.

У світлу пам'ять **бл. п. д-ра Константина Кебала** на Український Музей складають **по 50.00 дол.** **Олександр і Мирослава Цибрівські та Ілько і Ольга Цибрівські**.

У пам'ять **св. п. Андрія і Ольги Німиловичів 100.00 дол.** на Український Музей складають **Зенон і Віра Салевичі**.

Згадуючи **бл. п. Стефанію Пушкар, 50.00 дол.** на Український Музей складає **Анастасія Волкер**.

УВАГА ДОПИСУВАЧІ!

Дописи з громадського життя повинні бути не довші трьох сторінок машинопису, писані через два інтервали. Рукописи повинні бути писані чітко. Імена, прізвища й адреси ПРОСИМО ПИСАТИ ДРУКОВАНИМИ ЛІТЕРАМИ. Виготовлення фотографій до друку коштує 10.00 дол. за що платить той, хто її присилає.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ "НАШЕ ЖИТТЯ"

Замість квітів на могилу **бл. п. Анни Михайлович**, членки 22-го Відділу СУА, складаємо **25.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя", а родині висловлюємо щирі співчуття.
Управа і членки 22-го Відділу СУА в Чикаго

В пам'ять **бл. п. Михайла Волосянського**, чоловіка нашої членки Лідії Волосянської, складаємо **15.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя", а родині висловлюємо щире співчуття.

Управа і членки 82-го Відділу СУА в Нью-Йорку

У світлу пам'ять колишньої голови Окружної Управи СУА у Філадельфії **Ростислави Матляк**, членки 43-го Відділу, **100.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя" склали Марія Вірчук, Стефанія Григорчук, Лукія Гриців, Марія Євсєвська, Марія Куземська, Теодора Кузьмович, Анна Максимович, Надя Оранська, Людмила Чайківська і Олена Шиприкевич.

В пам'ять **бл. п. маестра Василя Мельничина**, чоловіка членки 56-го Відділу СУА в Норт Порті, Фл., Оксани Мельничин, на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя" зложили: **по 10.00 дол.** — Павлина Пелипець, Марія Герус (Мартюк), Зоя Филипович; **по 5.00 дол.** — Іванна Костишин, Надя Іванчук, Галина Салій, Анна Скіць, Марія Наваринська, Любова Кобрин, Лена Іваницька, Віра Яворська, Філія Музика, Галина Несторович, Зіна Ференц, Орися Білас, Євстахія Матвієнко, Нуся Маріяні, Леся Ільків, Леся Романишин, Марія Тисовська, Надя Мандрусак. **Разом 120.00 дол.**

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Віри Фомченко**, матері членки 56-го Відділу СУА в Норт Порті, Фл., Зіни Ференц, на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя" зложили: **10.00 дол.** — Галина Король; **по 5.00 дол.** — Марія Наваринська, Надя Іванчук, Галина Салій, Анна Скіць, Люба Кобрин, Лена Іваницька, Віра Яворська, Філія Музика, Нуся Маріяні, Леся Яськів, Леся Романишин, Марія Тисовська, Надя Мандрусак, Зоя Филипович. **Разом 80.00 дол.**

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Левка Гординського**, сина Васі і Романа Гординських (пані Вася — довголітня фінансова референтка СУА Округу Дітройт і членка 63-го Відділу), склали **25.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".
Іван і Олена Панчаки

Замість квітів на могилу **бл. п. Володимира Запаранюка** складаю **10.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя", а дружині п. Ірені висловлюю глибокі співчуття.

Любомира Мокій

Замість квітів на могилу **бл. п. Анни Михайлович** складаємо **20.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя", а родині покійної висловлюємо щирі співчуття.

Володимир і Ольга Мартинюки

ВИДАВНИЧИЙ ФОНД

Замість квітів на свіжі могили **бл. п. Теодора Дзьоби**, чоловіка нашої членки Стефи, **бл. п. Марії Куртяник** — нашої колишньої членки, **бл. п. Марії Войтечко** — членки управи нашого Відділу складаємо **50.00 дол.** на Видавничий Фонд журналу "Наше Життя".

102-ий Відділ СУА, Гамонд, Інд.

З РІЗНИХ НАГОД

На обіді з нагоди 80-ліття **Олі Дмитренко**, який приготував 62-ий Відділ СУА в Глен Спей, **О. Дмитренко** зложила **20.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

На обіді з нагоди 80-ліття **Клавдії Кіндзельської**, який приготував 62-ий Відділ СУА в Глен Спей, **К. Кіндзельська** зложила **25.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Дякую голові і членкам 17-го Відділу СУА в Маямі, які відсвяткували моє 85-ліття, замовили Св. Літургію та подали побажання в церковному бюлетені. У церковній залі приготували солодке і запросили не лише союзняк, але і парафіян, щоб відспівати "Многая літа". Мене привітала голова Відділу, а Ірина Ракуш розповіла про моє учителювання в "Рідній Школі" у рідному місті. Пан Ракуш привітав мене від Товариства Старших Віком. Для мене це була велика несподіванка і з цієї нагоди складаю **50.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Ярослава Терлецька, членка 17-го Відділу СУА в Маямі

НА ФОНД ДОПОМОГИ ДІТЯМ І МОЛОДІ — ЖЕРТВАМ ЧОРНОБИЛЯ.

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

В пам'ять **бл. п. Володимира Запаранюка 300.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля складає **57-ий Відділ СУА**

In memory of **Michael Chuey** for UNWLA Chornobil Children's Fund donated \$ **20.00.**
Paul and Olga Fylypiw

Замість квітів на могилу **бл. п. Ярослава Чайківського** жертвую **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.
Богуслава Гнатів

В пам'ять **бл. п. Марії Гивель** через 28-ий Відділ СУА складаю **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля
Богуслава Гнатів

У світлу пам'ять сестри мого чоловіка Богдана, **бл. п. Лідії Олексюк**, складаю **50.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.
Параскевія Пишинська

Замість квітів на могилу **бл. п. Богдана Колатала** складаю **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.
Єва і Богдан Лужняки

Закінчення на обкладинці

ЛЕСЯ ХРАПЛИВА

ОЛЯ ГАЄЦЬКА

У ТІ ДНІ ЛИСТОПАДОВІ...

— Мамо, мамо,
Чи так само
Журавлі летіли там,
У ті дні листопадові,
Що були колись у Львові,
Що казав наш братчик нам?

Мамо, мамо,
Чи так само
Листя падало з дерев,
Як вставала давня слава
І була своя держава,
Як ревів наш гордий лев?..

— Ні, мій сину!
В ту хвилину
Журавлів не той був спів,
Не такі листки летіли
Поміж гамір, поміж стріли
На далекий, вільний Львів...

Так, мій сину:
Ту хвилину
Вітер порохом замів,
Та колись вона ще буде,
Коли виростеш у люди
І здобудеш рідний Львів!

ДІВЧИНКА З КОШИКОМ

Юрко їздив цього літа з мамою в Україну. Нарешті сповнилася його мрія і обіцянка батьків: "Коли будеш старший і краще розумітимеш все, що діється на Батьківщині, поїдеш в Україну".

Він дійсно багато побачив і зрозумів багато всього, що діється тепер, і того, що діялось колись. Не зовсім було так, як собі уявляв, але залишилося в пам'яті хлопця чимало спогадів, а один особливо припав йому до серця.

Відвідуючи мамине родинне село, а радше тільки частину, яка чудом уціліла у війні, зупинилися в маленькій хаті під лісом. Під час зворушливої зустрічі з тіткою Лесею — бабуниною сестрою — Юрко ніяк не міг відірвати очей від цієї незвичайної жінки. Хоч немолода вже і сивоволоса, та ще дуже вродлива, вона дивилася на своїх любих гостей все ще прекрасними чорними очима таким незвичайним поглядом, що Юрко його ніколи не забуде. Одного дня, відгадуючи хлопцеві думки, вона сказала:

— Бачу, Юрку, що тебе манить наш ліс з його непроглядними дебрами, що пахне живицею!

Х. С.

УКРАЇНО, КРАЮ РІДНИЙ!

Україно, краю рідний,
Тобі обіцяєм
В ділі, в слові вірним бути,
Тобі присягаєм.

Ріки, гори, полонини,
Чорнозем наш славний,
Чорне море і Карпати —
Все це край наш гарний.

Київської Руси діти,
Козацького роду,
Ми боролись вже віддавна
За нашу свободу.

Волю, правду, захистити
Ми все є готові.
Спільно будем працювати
В "сім'ї вольній, новій".

Серпень 1992 р.

За хвилину вони вже були в лісі, а тітка Леся, якось дивно бадьора, провадила добре знайомими їй стежками.

— Тут росте багато грибів, — сказала вона, — лише треба знати, які збирати!

— Оглядаючи гнізда птахів, Юрко віддалився від головної стежки, і раптом крикнув від несподіванки. Він побачив прикритий старими зрубаними деревами вхід ніби до печери чи бункра. Крізь густі корчі пробивалися за ним тітка Леся з мамою. І знову в очах тітки цей незвичайний завзятий погляд:

— Це одна з криївок УПА, — сказала вона.

Юрко знав, бо вчився і читав багато про героїчну Українську Повстанську Армію, що складалася з молодих хлопців, які обороняли українські села і міста перед більшовицькими і німецькими окупантами та іншими бандами, що грабували і вбивали. Повстанцям дуже допомагали наші селяни, що не лише передавали харчі, одяг, зброю і ліки, але важливі для них вістки.

— Розкажу вам про Віру, малу відважну дівчинку, що вранці по дощі вийшла нібито збирати гриби, а в дійсності у великому кошику несла калачі та страву для повстанців. Кошик приготувала старша сестра, наказуючи Вірі бути обережною. Віра добре знала дорогу і робила це вже не раз. Вона була рада, що може допо-

магати тим нашим героям, які вже знали дівчинку, любили її та радо зустрічали. Але цим разом за слідами малих босих ноженят хтось підкрадався. Віра почула шелест ще мокрих кущів, але поки оглянулася, побачила перед собою озброєного вояка з червоною зіркою на шапці. Він міцно стиснув її за руку і відслонив хустинку, що прикривала страву в кошику. Віра затремтіла, але відважно глянула йому в очі. Не знаю, погляд великих чорних оченят чи довга коса дівчинки спинили ворога і він сказав їй рідною мовою: "Дитино, тікай! За мною ідуть ще інші, — а шепотом додав: — На мене вдома така як ти донечка чекає". Віра зникла між деревами, та жаль стиснув її серденько, бож там чекають голодні повстанці!

Юрко уважно слухав і, обіймаючи тітку Лесю, сказав:

— Тіточко, ця Віра — це ти, а дівчина, що приготувляла кошик, — це тітка Тамара, яка була медсестрою в УПА і згинула від ворожої кулі, правда?

Почулася тиха відповідь:

— Так, Юрчику!

Хоч спогад був болючий, ніхто з них не заплакав, а Юрко почав відому йому повстанську пісню і мама з тіткою Лесею допомогли йому своїми дзвінкими голосами, аж гомін пішов по лісі:

Ген там далеко, на Волині,
Створилась Армія УПА,
Щоби воскресла Україна
І завітала свобода!

П. СИНГАЇВСЬКИЙ

ЛИСТОПАД

Листопад. Падолист.
Тихий сад. Вітру свист.
Ходить садом Листопад,
Підміта чистенько сад.
Дерева обв'язує,
Лагідно приказує:
— Працювали ви прикладно,
Все зробили, хто що вмів,
А тепер спочиньте гарно
До весняних теплих днів.

ХРОНІКА ОКРУГ. Закінчення із ст. 27.

Русової, на якому членка Відділу Олена Мовчан передала привіт від Головної Управи СУА.

Відділ передплачує "Наше Життя" для Товариства "Молодь України" в Києві. При Відділі існує гурток книголюбів, який налічує 13 членок. Відділ допомагає в акції Округи в сортуванні і пакуванні книжок. Вислав 4 пачки книжок для дітей і молоді до Союзу Українок у Варшаві, для дітей Чорнобиля, яких вони гостили під час вакацій. Одну пачку релігійної літератури вислано студентів теології в Україну. Референтка приготувала програми на різдвяну зустріч, яка почалася засвіченням свічок в пам'ять героїв України і покійних членок Відділу. Слідували колядки та поважні й веселі точки. Програма пікніку була цікава, з музичними та жартівливими точками. Іван Городиський розповів про свої враження з інтронізації єпископа І. Мартиняка в Перемишлі. Влаштовано виставку графіки Юрія Коха та килимів Оксани Кох-Максименко. Було показано відео опери "Наймичка".

Виховна референтура (Стефанія Балагутрак). Відділ провадить від 1953 р. світличку, яка налічує 13 дітей. Учительками є Реня Гнилка і Леся Кузьмин з України.

Суспільна опіка (Дарія Голубович). Відділ вислав 8 пачок потребуючим родинам в Києві, 10 пачок до Польщі і 6 пачок для дітей Чорнобиля, які були гістьми Союзу Українок у Варшаві. Вислано грошову допомогу родинам у Польщі й Інститутів св. Ольги у Прудентополісі. Видано разом 1,911 дол. Відвідувано хворих членок, писано картки. Членки Відділу Емілія Русин, Анна Задойна, Стефа Вільшанецька та Іванна Вовк зібрали приватно 1,030 дол., за які куплено у Бразилії 2 корови, 2 коні і плуг.

Стипендійна акція (Іванна Вовк). В 1991 р. зібрано 5,530 дол. на 26 стипендій. Членки Відділу складають на т. зв. збірні стипендії для студентів у Бразилії, Аргентині, Польщі, Югославії і в Римі, в якому одержали стипендії 14 студентів з України.

Музейно-мистецька референтура (Ірина Кашубинська). Референтка допомогла членці 33-го Відділу влаштувати виставку на Міжнародному фестивалі в Ст. Пітерсбурзі, Фл. Дохід з продажу українських ляльок в сумі 500 дол. переслано для дітей Чорнобиля через Союз Українок у Львові і Варшаві. Влаштовано виставку призабутих стібів і одержі з застосуванням народних мотивів мисткинь Олени Стахурської і Ярослави Заневчик зі Львова. Відбувся курс, який провадила О. Стахурська. Референтка була членкою комітету для придбання фондів для УМ в Нью-Йорку. Імпреза Округи відбулася у Природничому парку в Клівленді. На міжнародну імпрезу "Діти за мир" підготовлено виставку народних строїв для дівчаток, ляльки і дерев'яні забавки. На міжнародному фестивалі повіту Каягога референтка з Оленою Вільшанецькою демонстрували українські витинанки з паперу. Переслано знімки і прозорки з угринівської збірки до УМ в Нью-Йорку. Референтка показувала, як прибирати торти і приготувати різдвяні страви.

Міра Грабець збирає і пересилає малі предмети до УМ. У звіттовому році було 20 штук.

Відділ є фундатором УМ, зложив понад 5 тисяч дол. 21 членка Відділу є членками музею і дві членки є теж фундаторами. Відділ є членом Українського Музею-Архіву у Клівленді.

Членки господарської референтури, яку очолює Марія Нич, помагали у всіх прибуткових імпрезах, з яких дохід жертвувано на Фонд потребуючим в Україні — 1,500 дол. (500 дол. — даток І. Кашубинської), на фонд медичної допомоги жертвам Чорнобиля — 1,472 дол., на фонд ім. О. Лотоцької — 190 дол., на Запасний і Пресовий Фонд "Нашого Життя" — 350 дол., на Український Музей — 320 дол. і репрезентативний фонд — 125 дол.

Референтка зв'язів Олена Хміляк і ще три членки Відділу належать до "Мережі дії". Писано листи до кореспондентів, сенаторів, до президента Дж. Буша у справах України. Членки брали участь у двох масових акціях "Мережі" і роздали сотні листів протесту проти створення медичного центру для жертв Чорнобиля біля Москви та зі закликами до законодавців з Огайо і президента Буша, щоб ЗСА визнали незалежність України.

Пресова референтка Марта Сидір написала допис до "Свободи" про діяльність Відділу за 1990 р., до "Нашого Життя" — про загальні збори, дві посмертні згадки і про різдвяну зустріч. Координувала працю "Мережі дії" в Окрузі.

116-ИЙ ВІДДІЛ провадить світличку, українську школу і танцювальну групу. Зайняття закінчилися 11 травня, а почалися 14 вересня.

5-го січня — учні та вчительки відвідали українські родини з колядою.

19-го лютого — на сходинах Відділу членки вчилися писати писанки.

16-го березня — відбулося Шевченківське свято з вечерею. Програму виконували учні школи.

В березні і квітні була великодня виставка у вікні бібліотеки у Вест Ірі Плаза.

18-го квітня — виставка української культури та мистецтва у Беренд коледжі в Ірі. Під час фестивалю культури різних націй "Калтурал Фієста" прибрано стіл експонатами нашого мистецтва і книжками про Україну. Демонстровано писання писанок (присутні мали змогу пробувати писати). Членки частували присутніх бабкою і медяниками.

11-го травня — виступ танцювальної групи на Міжнародному балю.

29-го червня — виступ танцювальної групи на фестивалі в Ірі.

27-го липня — виступ танцюристів на дитячому Фестивалі Миру в зоологічному парку.

29-го вересня — участь членок у міжокружній культурно-освітній конференції у Баффало.

16-го вересня — ширші сходини Відділу.

14-го жовтня — ширші сходини Відділу. Запакковано 823 фунти книжок для висилки в Україну через Фондацію Сайбер.

ВІД РЕДАКЦІЇ "НАШОГО ЖИТТЯ"

Просимо всіх дописувачів посилати до редакції тільки оригінали дописів, статей. Згідно з журналістичною практикою не подається копій, що були поміщені, чи переслані до інших газет чи журналів. Будемо вдячні, коли пресові референтки та дописувачі будуть придержуватися тієї засади.

Редакція не приймає матеріалів, не підписаних авторами та застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову.

Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції. Редакція не буде поміщувати неввічливих, образливих для кого-небудь висловів. Рукописів не звертаємо. Анонімів не читаємо.

Редакція приймає за домовленням, тел.: (212) 674-5508.

Адреса: "Our Life", 108 Second Ave., New York, N.Y. 10003. Fax: (212) 254-2672

11-го листопада — ширші сходи́ни Відділу.

23-го листопада — фестиваль Ірі Фільгармонії, проща українських страв та тортів. Виступ танцюристів.

25-го листопада — 2-го грудня — участь у фестивалі ялинок. Членки прибрали ялинку зірками та синьо-жовтими стрічками для відзначення про-

голошення незалежності України. Під ялинку покладено ляльки-колядники із звіздуо. Тема ялинки — "Вставайте, ідіть за звіздуо!"

9-го грудня — свято св. Миколая, виступ школярів і танцюристів.

Едіта Морозинська,
пресова референтка Округу

ПОЖЕРТВИ: Закінчення із стор. 33

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Михайла Кобилянського**, чоловіка членки нашого Відділу, складаємо **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля. **Управа і членки 95-го Відділу СУА**

Замість квітів на могилу **бл. п. Надії Кокольської** складаємо **50.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля. Родині покійної висловлюємо щирі співчуття. **Зеновія Зарицька з родиною**

На свіжу могилу **бл. п. Гната Балазюка**, який упокоївся у Бозі 23 травня, родина і приятелі зложили на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля; **по 50.00 дол.** — Б. Дурбак, Б. і Л. Михайлові, Е. і Б. Михайлові. В. Муравські, Р. і О. Новаківські; **по 30.00 дол.** — С. і М. Антоньові, Д. Балазюк, О. і П. Балазюки, З. і А. Балазюки; **по 25.00 дол.** — К. Войтген, І. Гординська, І. і Л. Городиські, О. і Н. Кід-Цегельські; **по 20.00 дол.** — М. Міхалякіс, В. і М. Обалі, С. Цегельська, Р. і А. Гараси; **по 10.00 дол.** — М. Антонів, С. Білинська, Ч. і А. Волчанські, С. і П. Винницькі, С. і М. Галушки, С. Горачкун, Дж. і Л. Ді Лорензо, Н. і М. Корчеві, А. Куцинда, О. Лемеха, І. і О. Чаплинські, М. і А. Онески, Я. і О. Цегельські, І. і К. Скубіякі, В. і С. Стапінські, І. Залуба, І. і Н. Явні; **5.00 дол.** — В. Хомин. **Разом 795.00 дол.**

У світлу пам'ять нашого приятеля **бл. п. Богдана Колатала** складаємо **50.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля. Дружині Дарці і родині висловлюємо глибокі співчуття. **Оксана і Вікентій Шандори**

Замість квітів на свіжу могилу мого кузена **бл. п. Василя Мельничина** жертвую **50.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Анастасія Хариш

In lieu of flowers, Branch 72 of UNWLA is donating **\$10.00** to the "Our Life" Press Fund in memory of its deceased member **Nellie Kott**.

У 25-ту річницю смерті моєї незабутньої мами **бл. п. Ольги Фацієвич** складаю **50.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля. **Марія Харина**

З НАГОДИ

З нагоди вінчання в родині жертвую **25.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям і Молоді — жертвам Чорнобиля.

Ірена Кливак

МЕДИЧНИЙ ФОНД "МАМА 86"

Замість квітів на могилу **бл. п. Ярослави Дереш** складаємо **25.00 дол.** на Медичний фонд "Мама 86", а родині висловлюємо наші співчуття. **Таїса і Матвій Мелешки**

Замість квітів на могилу найкращої і незаступимої приятельки **бл. п. Анни Крамар** складаємо **25.00 дол.** на Медичний фонд "Мама 86", а чоловікові Павлові та синам Андрієві і Вікторові з родинами висловлюємо наші співчуття. **Таїса і Матвій Мелешки**

"OUR LIFE" Magazine (USPS 414-660) is published monthly — except July & August combined by Ukrainian Women's League of America, Inc. at 108 Second Ave., New York, N. Y. 10003

Subscription in the United States of America \$20.00, half year \$10.00, single copy \$2.00.
COUNTRIES OTHER THAN U.S. (with the exception of South America) may send the subscription in their currency, which will equal the amount of 20.00 American dollars.

ПЕРЕДПЛАТА В США: річна... 20.00 дол., піврічна 10.00 дол. Поодинокое число 2.00 дол.

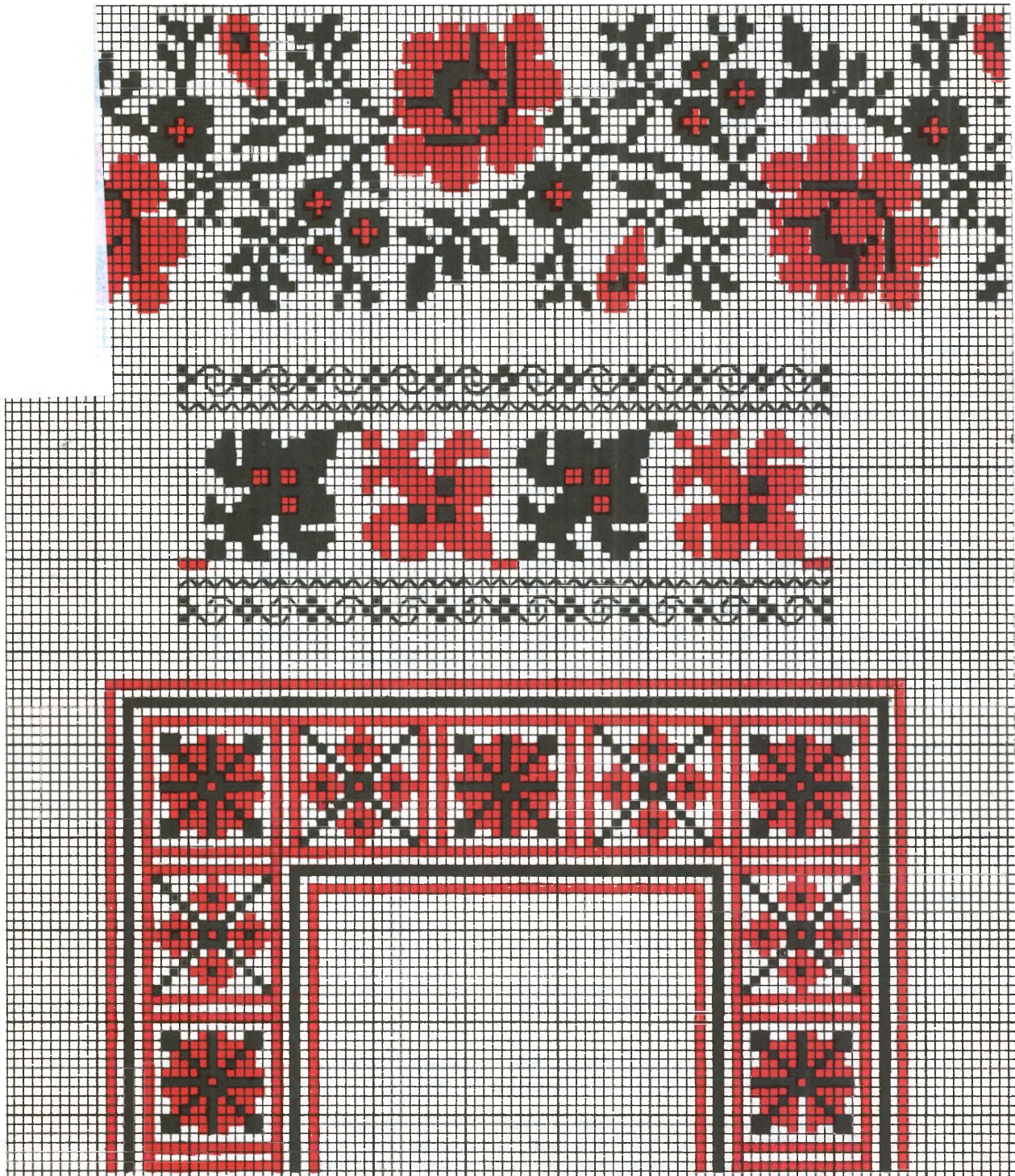
КРАЇНИ ПОЗА МЕЖАМИ США (за винятком Південної Америки) можуть вплачувати у своїх валютах, в сумі яка дорівнює вартості 20.00 американських доларів.

© Copyright 1992 Ukrainian National Women's League of America, Inc.

Printed in USA by Computoprint Corp., 35 Harding Ave., Clifton, NJ 07011

(201) 772-2166
FAX (201) 772-1963

"Second-Class Postage Paid at New York, N.Y. and
at additional mailing offices" (USPS 414-660)
108 Second Avenue, New York, N.Y. 10003

1. Волинські взори зі збірки о. д-ра Юрія Шумовського (власність Українського Музею). 1. Фартух. Село Гульча пов. Здолбунів, XX ст. 2. "Журавлі". Комір чоловічої сорочки. Село Листвин пов. Дубно, XX ст. Серветка або доріжка за мотивами взорів XX ст., село Деражнє Костопольського повіту. Композиція Ольги Загородної-Трачук. Вишивати нитками Д.М.С. чорними та червоними ч.498.
Design from Volyn', from the Jurij Shumovsky collection at The Ukrainian Museum in NYC. 1. Apron. Village of Hulcha, county of Zdolbuniv, XX cent. 2. Cranes — design on the collar of a man's shirt from the village of Lystvyn, county of Dubno, XX cent. 3. Design from the village of Derazno, county of Kostopol. Serviette. Composition by O. Zahrachuk. Embroider with DMC thread — red #498 and black. Drawing by Olha Zahorodna-Trachuk.